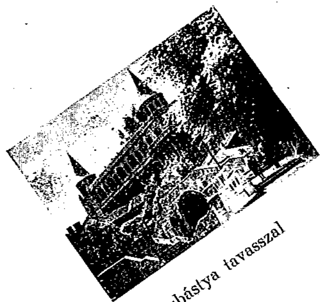

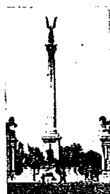
Budapest Székesfőváros dunai látképe

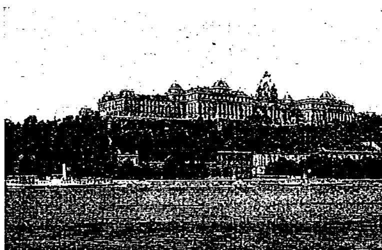
Halászbástya tavasszal

Mezőgazdasági Múzeum

Milléniumi emlék

Királyi Palota

FILLÉRES BUDAPESTI KALAUZ

BUDAPEST TÖRTÉNELMI ÉS MŰVÉSZETI EMLÉKEINEK NÉPSZERŰ ISMERTETÉSE

IRTA:

DR MÁTÉKA BÉLA

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS IDEGENFORGALMI HIVATALÁNAK TITKÁRA

KAPHATÓ:

„EUROPA IM AUTOMOBIL" KÉPVISELETÉNÉL, BUDAPEST

VI., SZÍV-UTCA 34. TELEFON.: 12-5-42

Pallas részvénytársaság nyomdája, Budapest, V., Honvéd-utca 10.
Felelős vezető: Tiringer Károly műszaki igazgató.

Előszó.

Bokrétába szedve adjuk itt a magyar fővárosnak változatosságban oly gazdag, színpompában sokszor oly keletiesen kápráztató, építészeti szempontból olyan hatalmas műemlékeit. Ezer éves történetünknek alkotásai vonulnak itt el előttünk és e vezérfonal mindenkinek, *még Budapest lakósainak is, megkönnyítheti a főváros szépségeinek nemcsak az élvezését, hanem az öntudatosabb megértését is.* Ez a leírás nem óhajt a főváros minden középületével és műemlékével részletesen foglalkozó úti könyvet pótolni, ez csak a legérdekesebbet, a legfontosabbat adja, de néhány jellegzetes szóval igyekszik mindenütt rámutatni arra, ami történelmi, vagy művészeti szempontból különösen figyelemreméltó. Igy kaphatjuk meg azt a távlatot, amelyből szemlélve, sokszor a megszokott is elnyeri a maga különös érdekességét. Aki mindazt, amiről itt szó esik, figyelmesen megszemléli, az nyugodt lehet, hogy idejét jól felhasználta s mindazt látta, amit Budapesten az idegennek *meglátni* első sorban érdemes, az itt lakóknak pedig *megismerni* egyenesen kötelességük.

Fogadja az olvasó e kis füzetet olyan szeretettel, mint amilyennel az készült.

Tartalomjegyzék

Budapest átnézeti kis térképe az utolsó szövegoldalon.

Hogyan osszuk be időnket Budapesten 1, 2, 3 vagy többnapos tartózkodásnál?

A rendelkezésre álló időnk szerint különbözőképen használható ez a kis vezető. A budapesti körséta leírásánál oldalt számokkal vannak jelezve a nevezetességek. Ezen számokat úgy csoportosítjuk, ahogy az alábbi útitervek ajánlják s minden nevezetességnél elolvassuk a hozzá fűzött magyarázatokat.

Akinek egy félnap alatt csak rövid 2—3 óra idő áll rendelkezésére, annak a következő kis körsétát ajánljuk:

Hunyadi János-út (lásd a leírás 9. és 10. pontját).
Királyi Palota (11. pont).
Koronázó templom és Halászbástya (12., 13. pont).
Lánchíd (16. pont), Tud. Akadémia (17. pont).
Szabadság-tér, Irredenta szobrok (18. pont).
Országháza (19. pont), Kossuth szobor és Kuria (20. pont).
Szent István Bazilika (29. pont).
Andrássy-út (22. pont).
Szépművészeti Múzeum (23. pont).
Mezőgazdasági Múzeum (24. pont), vagy Állatkert (26. p.).
Széchenyi strandfürdő (25. pont).
Városliget, Stefánia-út, Vilma királynő-út (27. pont).
Erzsébet-körút, Rákóczi-út, Kossuth Lajos-utca.
Rendelkezésre álló idő esetén még a Gellértfürdő (7. pont).

Ehhez a kis körsétához felhasználhatjuk a 16-os autóbuszt a Vörösmarty-térről a Várba és vissza a pesti Lánchídfőhöz. Onnét gyalog az Országházhoz, a Szabadság-térre, a Szt. István Bazilikához és az Andrássy-úthoz. Végig az Andrássy-úton az 1. sz. autóbusszal a Városligetbe. A Vilma királynő-útról a tovább felsorolt körutat villanyossal tehetjük meg, a Gellértfürdőt pedig az Apponyi-térről az 1. sz. autóbusszal érhetjük el.

Aki a leírásunkban foglalt legfőbb nevezetességeket *félnap alatt kényelmesen óhajtja* megismerni, az vegye igénybe

az *Ibusz expressz-túráját* a Vigadó-térről, (ára vezetést és belépti díjakat beleértve 12 P) vagy kérjen az *Autótaxi r.-t.*-tól 44—4—44 telefonszám alatt körséta-autótaxit (szürke kocsik). Az autótaxi r.-t. 5 személyes nagy kocsija 3 órai autókörsétára 25 P-be, 3 személyes kis kocsija pedig ugyanerre 22 P-be kerül. Belépti díjak ezen összegben nincsenek benn; ezekre személyenkint 1—2 pengőt kell számításba venni.

Akinek egy teljes nap áll rendelkezésére, az délelőtt a fenti körutat tegye meg, de az Országháza és Szabadság-tér kihagyásával. Délután tekintse meg a Szt. István Bazilikát (l. a leírás 29. pontját), Szabadság-teret (18. pont) és az Országházát (19. pont), a Kuria előcsarnokát, a Szent Margitszigeten a Szent Margit kolostor romjait, a forrást, a gyógy- és strandfürdőt (21. pont). Autóval, vízitaxival vagy villamossal az Erzsébet-hídhoz, séta a Dunaparti korzón és fel a Gellérthegyre. Kilátás a Kioszk vendéglő terraszáról (8. pont).

Akinek két nap áll rendelkezésére:

Első nap délelőtt (IBUSz 1. számú autókörséta. Ára 8 P).
Vigadó (1. pont), Petőfi-tér (2. pont).
Kossuth Lajos-utca (3. pont).
Múzeum-körút, Nemzeti Múzeum (4. pont).
Központi Vásárcsarnok (6. pont).
Gellértfürdő és Barlangkápolna (7. pont), (esetleg Gellérthegy).
Budai Dunapart, Hunyadi János-út (9., 10. pont) vagy Palota-út.
Királyi Palota megtekintése (11. pont).
Koronázó templom, Halászbástya megtekintése (12., 13. pont).
Országos Levéltár, történelmi freskói (14. pont).
Bástya sétány (15. pont).
Aki gyalog akarja e sétát megtenni, az a Vigadótól a Lánchidon át mindjárt a Királyi Palotához mehet, a Gellértfürdőt pedig a Várból lejövet villamossal közelítheti meg.

Első nap délután (Ibusz 2. számú autókörséta. Ára 8.— P).
Szent István Bazilika (29. pont).
Szabadság-tér (18. pont).
Andrássy szobor, Országháza megtekintése (19. pont).
Kossuth-szobor és Kuria (20. pont).
Margitszigeten, Szt. Margit kolostor romjai, forrás, gyógy- és strandfürdő (21. pont), esetleg Rózsadomb.
Este Gellérthegyi Kioszk.

Második nap délelőtt (Ibusz 3. számú autókörséta. Ára 6.— P).
Andrássy-út (22. pont).
Milleniumi emlék és Szépművészeti Múzeum (23. pont).
Mezőgazdasági Múzeum megtekintése (24. pont).
Széchenyi-fürdő, nyáron a Strandfürdő (25. pont).
Székesfővárosi Állatkert (26. pont), Feszty körkép.
Vilma királynő-út (27. pont).
Erzsébet-körút, Rákóczi-út.

Második nap délután (Ibusz 4. számú autókörséta. Ára 10.— P). Autótaxi II. sz. kirándulás. Nagykocsi 25 P, kiskocsi 22 P.
Svábhegy, Széchenyi emlékmű, Erzsébet Királyné Kilátótorony a Jánoshegyen.
Aki fogaskerekűvel megy fel a Svábhegyre és csak kisebb sétát akar tenni, az szép kilátást élvezhet a Széchenyi emlékműtől.
Estefelé séta a pesti dunaparti korzón (7—8 óra közt).

Akinek három nap áll rendelkezésre,
az az első két napon át a fenti programmot követi.

Harmadik nap délelőtt:
Nemzeti Múzeum régiségtára (4. pont).
Iparművészeti Múzeum (5. pont) vagy
Néprajzi Múzeum (Hungária-körút és Elnök-utca sarkán, a Népligetnél).

Harmadik nap délután:
Aquincum, Múzeum és Aréna, Római fürdő (Ibusz túra 12 P, Autótaxi III. kirándulás, nagykocsi 25 P, kiskocsi 22 P vagy
Hajókirándulás Visegrádra.

További itt-tartózkodásnál ajánlatos
egy délelőtt a Ráth György-múzeumot és a Székesfővárosi múzeumot,

egy másik délelőtt a Hopp Ferenc keletázsiai múzeumot és a Petőfi-házat megtekinteni.

Egyik délután nézzük meg az Egyetemi templomot, a gróf Károlyi-palota kertjét (Egyetem-utca), a Székesfővárosi új könyvtárt a Wenckheim-palotában és a Ferencvárosi plébániatemplomot.

Egy másik délután tegyünk egy sétát a Tabán régi utcáiban, a budai Dunaparton (Zita királyné-út és a Viziváros régi utcáiban, a Kapucinus-, Szalag-, Iskola-utcában) tekintsük meg a barokk-korbeli Kapucinus templomot és a Szent Anna templomot s rendelkezésre álló idő esetén barangoljunk még kissé a Viziváros többi régi utcáiban, a Csalogány-, Fazekas-, Medve-utcában stb. Menjünk fel a Gül-baba sírjához és az Áfonya-u. végén levő új kilátótoronyhoz.

A főváros legragyogóbb *éjjeli panorámáját* a Gellérthegyről (a Citadellától vagy a Kioszk vendéglőtől) vagy a Halászbástyáról élvezhetjük. Mozgalmas éjjeli forgalom van az Erzsébet-körúton, Rákóczi-úton, Spolarich- és Baross-kávéházban, a Parisien Grill és Moulin Rouge, nyáron a Parisien Grill felső margitszigeti tánchelyiségében stb. Az Ibusz „Budapest éjjel" c. autókörjárata nyáron este 9.30 órakor indul a Vigadó-térről és személyenként 16 pengőbe kerül.

Aki Budapest *legszebb parkjaival* akar megismerkedni, az a Városligeten kívül keresse fel Budán a Kir. Várkertet, a krisztinavárosi Horváth-kertet és a Fogaskerekű állomás közelében levő Városmajort, a Lukács-fürdőt, Pesten pedig a Múzeum-kertet, az Erzsébet-teret, a Károlyi-palota kertjét, az Orczy-kertet és az újabban szépen parkírozott Népligetet.

Ha a budai hegyvidék legszebb sétaútjaival akarunk megismerkedni, úgy mindenekelőtt a Svábhegyet és a Jánoshegyet kell felkeresnünk. Ha szép erdei sétát akarunk tenni, akkor, ha csak kisebb sétát tervezünk, a Hűvösvölgyet vagy a Zugligetet s a Disznófő forrást keressük fel, nagyobb kirándulás esetén pedig vagy a Kis-Hárshegyre, esetleg a Nagy-Hárshegyre megyünk fel, vagy a Glück Frigyes-úton és a Vadaskerten át a Guggerhegy felé.

A legszebb kilátások a svábhegyi Széchenyi-kilátótól, a svábhegyi Szanatórium tornyáról, a *Jánoshegyről, a Kis-Hárshegyről, a *Guggerhegyről, a *Rózsadombról (szép kilátás az Apostol-utcai kápolnától és az Áfonya-utca végén levő új kilátótoronytól) és a *Hármashatárhegyről nyílnak. Aki hosszabb ideig tartózkodik Budapesten, az jól teszi, ha ezek közül többet is felkeres, mert mindegyik a főváros szépségeinek más-más változatait tárja fel.

A Hármashatárhegyre legajánlatosabb autóval vagy autocarral felmenni, a Rózsadombra vagy a Guggerhegyre (utóbbira a Hadapród-utcától vagy a Páfrány- és Szalonka-utcán át) kisebb séta keretében is eljuthatunk.

I. RÉSZ.

A város fekvése.

A *Duna királynőjének*, a *Duna gyöngyének nevezik Budapestet* s nem érdemetlenül, mert a *Dunának*, Középeurópa e leghatalmasabb folyójának *mentén*, ahol mai műveltségünk bölcsője ringott, *nincs még egy olyan világváros, amelyben a természet és a művészet szépségei ilyen tökéletes harmóniában találkoznának.*

Kevés városnak van a kontinensen olyan fekvése, mint Budapestnek. A Duna mindkét partján terül el, erdőkoszorúzta hegyek veszik körül; a folyó jobbpartján emelkedik a Várhegy a pazar királyi palotával, amelynek parkjai függőkertek módjára leomlanak a folyópartig, ezektől jobbra és balra templomok, bástyák, paloták, villák színfoltjaitól tarka hegyoldalak gyönyörködtetik a szemet; a folyó bal partján Pest, a végtelen kiterjedésű, modern világváros terpeszkedik. A festői összhatás minden látogatóban hangulatos és élvezetes benyomást kelt.

Budapest nem messze fekszik a Dunának attól a merész kanyarulatától ,ahol a folyó a keleti irányból dél felé fordul. *Nemcsak a véletlen műve, hogy itt épült fel e világváros.* A nyugati, még az Alpesekhez csatlakozó hegyvidék itt találkozik a nagy Alfölddel, a Keleti-tenger és az orosz síkság felől az *Adria felé tartó nagy északi-déli útvonalak itt találkoznak* a Kárpátokból s a Balkánról a Duna mentén nyugatra tartó *nagy kontinentális útvonalakkal;* hegyvidék és alföld terményei évezredeken át itt cserélődtek ki s e város egyúttal *a nyugati civilizációnak kapuja* is volt.

Már a régi rómaiak is felismerték e helynek rendkívüli földrajzi és stratégiai jelentőségét, felépítették a romjaiban ma is látható katonai várost, Aquin-

cumot, a mai Ó-Budától északra és Kr. u. 375 körül Valentinianus császárt itt kiáltották ki császárrá. Ez a név még a keltáktól származik, akik már Kr. e. is várost alapítottak itt „Ak-ink" (a. m. bő-víz) elnevezéssel. A római birodalom bukása után a hunok egyik itt eltemetett nagy vezérükről adták a Buda nevet a városnak. Nevezték Etelvárának (Etzelburgnak) is. A magyarok bejövetele előtt avarok és szlávok laktak itt s ezek a római város téglavető és mészégető kemencéiről nevezték el a balparti várost „Pest"-nek (szláv szó, jelentése kemence), de az újabb kutatások szerint a Pest név esetleg szarmata eredetű is lehet. Buda német nevét — Ofen — ugyancsak az ott állt kemencéktől kaphatta.

Az 1872-ben Budából, Pestből és Ó-Budából egyesült Budapest, Magyarország fővárosa, ma hatalmas kiterjedésű, saját erejéből naggyá fejlődött világváros 1,006.000, a környékkel együtt 1,421.000 lakossal. Napokat eltölthetünk azoknak a tudományos gyüjteményeknek, történelmi műemlékeknek, művészeti kincseknek a szemlélésével, amelyeknek Budapest különleges centruma, mert itt összpontosul egész Magyarországnak irodalmi, művészi, politikai és gazdasági élete.

Keljünk tehát útra és tekintsük meg közelebbről a felsorolt látnivalókat.

Körséta Budapest megtekintésére.

(Ha kevés idő áll rendelkezésünkre, úgy első sorban az egy és két csillaggal jelölt nevezetességeket tekintsük meg.)

(1) Kiindulási pontunk a **Fővárosi Vigadó.** Ebben az épületben, Deák Ferenc-utca 2. sz. alatt található *Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala,* amely (d. e. 9—1-ig, d. u. 4—6-ig, vasárnap d. e. 10—12-ig) a főváros és a környék látványosságaira vonatkozó kérdésekben szívesen szolgál felvilágosítással és prospektussal. Ugyanitt, Vigadó-tér 2. sz. alatt van a *Magyar Királyi Államvasutak Menetjegyirodája* (Ibusz központi irodája), amely a külföldi és hazai utazások, a budapesti (a várost megtekintő) és a vidéki autocar-kirándulások jegyeit árusítja.

A Vigadó épülete, amelyet rövidebb itt-tartózkodásnál általában csak kívülről tekintenek meg, egyike a főváros művészi szempontból legérdekesebb és legértékesebb középületeinek. Épült 1860 körül Feszl Frigyes tervei szerint mór stílusban. *A magyar építőművészet történetében ezzel az épülettel kezdődött a nyugati stílusok másolása helyett az az irány, amely a magyar nép származásának s geografiai helyzetének inkább megfelelő keleti stílusok felhasználásával készíti elő a magyar építőstílus kialakulását és már magyar motivumokat is használ;* e stílus megalapozója később Lechner Ödön lett az Iparművészeti Múzeum, a Földtani Intézet, a Postatakarékpénztár s a Kőbányai katolikus templom felépítésével. A Vigadó nagytermében a mór stíluselemek mellett is magyaros színt és fantáziát találunk. (A lépcsőházban Than és Lotz festményei. A jobboldali kis teremben két magyar falfestmény: Mátyás diadala a cseh Holubár fölött, Wagner Sándortól és Attila lakomája, Than Mórtól.) A nagyteremben tartják a legfényesebb budapesti bálokat és hangversenyeket; ez a terem volt a színhelye Liszt Ferenc, Wagner Richárd, Brahms s más világhírű mesterek nem egy rendkívüli sikerű hangversenyének.

A Vigadóhoz közel, a Petőfi-téren áll a legnagyobb magyar lirikusnak, Petőfi Sándornak Huszár által készített szép szobra. A térről pompás dunai panoráma gyönyörködtet: a Várhegy, a sziklás Gellérthegy és alatta a magyar hídépítészet legkitűnőbb alkotása, a
karcsú és lendületes ***Erzsébet-híd,** a fővárosnak egyik (2)
legszebb hídja, amely pár méter híján 300 méteres (Európában nemrég még legnagyobb) ívvel köti össze a két partot. „Európa legmerészebb egynyílású hídja" — mondta róla Edison. Az *Eskü-téri plébánia-templomot* érintve — amelynek néhány fala még a 12. századból való, belső nevezetessége pedig a szentély oldalán levő, 1507-ből való mesteri renaissance-szentségfülke s a szép Zsolnay-féle majolika-oltár — az *Apponyi-térre* jutunk. A tér baloldalán a Belvárosi Takarékpénztár román stílusú színes kerámiával díszített palotája, jobboldalán pedig a Királyi Bérház áll. A szobrok egyike Werbőczy Istvánnak, a nagy magyar törvényhozónak, a másik Pázmány Péternek, a magyar tudományegyetem megalapítójának és az ellenreformáció vezérének emlékét szolgálja. Az Apponyi-térről az elegáns üzletekkel szegélyezett, délben és délután 5—6 óra között kedvenc
sétahelyül szolgáló, szép ***Kossuth Lajos-utca** vezet a (3)

régi belvárost körülvevő belső körútra. Jobbra a Szent Ferenc-rendi szerzetesek barokk-stílusú, szépen restaurált temploma, falán a 100 év előtti nagy árvíz alkalmával a mentési munkálatoknál bátorságával kitűnt Wesselényi Miklós bárót megörökítő dombormű. Balra a Váci-utca és a Petőfi Sándor-utca, a belváros legjobb üzleteivel.

(4) A Múzeum-körúton balra az egyetemi épületek után elérjük a ***Nemzeti Múzeumot.** (Bejárat a főlépcsőn át. A régiség- és történelmi tár nyitva kedden, csütörtökön, szombaton és vasárnap 9—½2-ig, belépti díj 40 fillér). Az épület majdnem százéves, kora klasszicizáló empire stílusában, egyszerű, de rendkívül nemes, méltóságteljes arányokkal. *A lépcső baloldali terraszáról szavalta Petőfi Sándor, a magyar szabadságharc halhatatlan dalnoka 1848. március 15-én a „Talpra Magyar"-t.* Közel ide áll Mussolini által a magyar nemzetnek ajándékozott szép oszlop a római Forum Romanumról. A Múzeum előtt van a legnagyobb magyar epikus, Arany János szép szobra (Strobl Alajos alkotása). Két oldalt a Toldi-trilógia főszereplői: Toldi Miklós és Piroska. A Múzeumnak, amelynek lépcsőházát a közelmúltban empire stílusban igen szépen restaurálták, legnagyobb értéke a régiségtár, első sorban a népvándorlás-korabeli emlékei révén. *A Pannoniában megfordult s a nagy magyar Alföldön fel-alá hullámzott, rég eltűnt népekre, mint a hunok, avarok, szarmaták, keleti gótok s a honfoglaló magyarokra vonatkozóan másutt alig lehet találni ilyen bőségben és érdekes összeállításban ennyi maradványt.* A régiségtár egyházművészeti, Árpádkorabeli, Mátyáskorabeli, a török hódoltság idejéből való, Rákóczikorabeli, az 1848-as szabadságharcból való és a nemzet nagy fiaira vonatkozó emlékei az egész magyar történetet elvonultatják szemeink előtt.

A Múzeum mögött van az előkelő mágnás-negyed, sok szép palotával. A közeli *Kálvin-tér régi neve Szénatér volt, mert itt tartották egykor a nagy szénavásárokat.* A téren levő szökőkút három nőalakja a három nagy magyar folyót, a Tiszát, a Drávát és a Szávát jelzi, a szigonyos férfi-alak pedig a Dunát. Jobbra a Kecskeméti-utca végén, az Egyetem-téren van a Pázmány Péter tudományegyetem központi épülete.

Balra az Üllői-úton, a 33. sz. alatt áll a magyar építőművészetnek egy érdekes alkotása, az ***Iparművészeti Múzeum.** (Nyitva hétfő kivételével naponta 9—½2-ig, belépti díj 40 fillér. Aki autóval megy a körsétára, az jól teszi, ha a Kálvin-térről idáig elhajtat s legalább kívülről megtekinti az épületet; aki néhány napot tölt Budapesten, az mindenesetre szentelje egyik délelőttjének néhány óráját a múzeum érdekes gyűjteményeinek.) Hasonlóan a Stefánia-úti Földtani Intézethez s a Postatakarékpénztár már említett palotájához, ezt is *magyar stílusban igyekezett megépíteni Lechner Ödön. Igen szépen hat a főhomlokzat magyaros virágmotívumokban gazdag díszítése, a színdús tetőzet,* némileg zavaró azonban az előcsarnok sárga majolikadíszítéséhez felhasznált indiai mintázat (a delhi-i sah palotájának utánzata), noha a művész ezzel talán a magyarság ú. n. turáni eredetére utal s ezért középázsiai művészi motívumokat vegyít a magyaros stílus elképzelésébe. (A történeti kutatások szerint a magyarok őshazája az a középázsiai rónaság volt, amely Perzsia, a Kaspi-tenger és az Ural-hegység között terül el.) Az Iparművészeti Múzeum a régi olasz, holland, francia bútor- és iparművészeti munkáknak gazdag gyüjteményét tartalmazza, ötvösség, porcellán, üveg, kerámia stb. speciális érdekességei azonban a herendi porcellánok, a holicsi fajánszok, a magyar terem régi magyar iparművészeti termékei, a magyar hímzések, népművészeti alkotások stb. (5)

A Vámház-körúton a **Központi Vásárcsarnok** érdekes tárháza a magyar föld gazdag termékeinek, finom gyümölcsök, főzelékek, tejtermékek, húsneműek, halak töménytelen mennyiségének; festői részlete az első emeleti virágvásár, a szebbnél szebb virágok színpompájával. A Vásárcsarnokot és a Vámházat környékező dunaparti piac kivált nyáron és ősszel, a gyümölcsérés (barack, dinnye, szőllő) idején eleven és nyüzsgő képét adja az alföldi és a dunántúli viseletek által tarkított népéletnek. A piactól délre vannak a nagy tárházak, elevátorok, teherpályaudvarok s az összekötő vasúti híd alatt épül a nagy *dunai nemzetközi kikötő, amely Budapestet Középeurópa legjelentősebb belvízi folyamkikötőjévé fogja fejleszteni.* (6)

A Ferenc József-hídon át Budára érünk. Feltűnik itt az új *Műegyetem* színdús tetőzettel díszített, pavillonszerű épületcsoportja, Európának egyik legmoder-

nebb felszerelésű technikai főiskolája; első sorban ennek az érdeme, hogy a magyar mérnökök hírneve messze országokban is kitünő. *Ennek a városrésznek*

(7) ****a Szent Gellért-gyógyfürdő**

igazi látványossága s az a külföldiek egybehangzó véleménye szerint is párját ritkító fényes fürdőpalota. Megtekinthető egész nap díjtalanul, a gőzfürdő este 6 óráig. Az impozáns épület külseje kissé a modern német építészet tömör formáira emlékeztet, noha *külső és belső díszítésében lehetőleg magyar motivumokat használ s kupoláival keleties hatást is igyekszik elérni.* Utal ez arra is, hogy a török időkben állott már itt egy pompás fürdő, az *Aga fürdője*, a szüzek fürdőjével, ahol a hagyomány szerint a budai pasák háremei részére szépséges fiatal szüzeket őriztek. A fürdő vizének csodatevő hatása azonban még régebbi hagyományokra vezethető vissza. A most művésziesen kegyhellyé átalakított *Gellérthegyi barlangban a néphit szerint egykor egy Iván nevű szentéletű remete lakott, aki a hozzá tanácsért zarándokló betegeket a barlang alatt elterülő sáros tóba utasította gyógyulást keresni.* Ezen a helyen épült fel a régi Sáros-fürdő, végül napjainkban a Szent Gellért gyógyfürdő palotája.

A gyógyszállóba belépve fényes hall fogad; magyaros tulipán-díszű sárga márványoszlopok tartják a keletiesen tarka tetőzetet. Az első emeleten vannak a fényűzéssel kiállított nyilvános helyiségek, a drága keményfa-berendezésű olvasó, a renaissance stílusú zeneterem stb. s a nagy fogadó hall, ahol a székesfőváros által adott nagy estélyeken a vendégeket fogadják. — Fénypontja az épületnek a fürdőhall, amelyet magyar motivumu, de bizánci jellegű mozaikok, színdús, a többi között Buda hunvezér halálát ábrázoló üvegfestmények, márványoszlopok s Huszár szép Vénus-szobra díszítenek. A *férfi és női termálfürdők türkizkék majolika medencéi a keletnek minden fantasztikus fürdőpompáját megvalósítják. A fürdő iszaptartalmú radióaktiv vize valóságos csodaforrása a budai hegyeknek*, reuma, köszvény, ischiasz, ideges bántalmak ellen szinte páratlan gyógyhatással, csakúgy, mint a többi budai fürdőké is, amelyek hivatottak Budát a köszvényesek és csúzosak valóságos Mekkájává avatni. A fürdő forrásai naponként 2,600.000 liter forrásvizet szolgáltatnak. A mostani fürdőpalota helyén állott régi Sáros fürdőben Bismarck is gyógyíttatta magát. Az első emelet Zanderterme, vízgyógyintézete, a pneumatikus légkamrák a legmodernebb gyógyeljárásokra vannak berendezve. Mindezt a szállóval együtt a székesfőváros építtette, berendezte s ma is maga adminisztrálja. A szálló gyönyörű kertje nyáron egyik kedvelt üdülőhelye a pestieknek s *pompás hullámfürdője pezsgő élet színhelye.* A szinte 1 méteres hullámokat gépek varázsolják elő; vígságtól, kacagástól visszhangzik nyáron a fürdő terrasza, amely a délutáni 5 órai tea keretében kedvelt tánchely is, este pedig választékos közönség jön itt össze hűs levegőt színi, táncolni, szórakozni.

Körsétánk közben most a ***Gellérthegyhez** érke- (8)
zünk. *A kelet felé tekintő sziklatömb a magyarság szimboluma is lehetne, amint a nyilt síkság felé fordul és az onnan várható minden veszéllyel szemben sziklaszilárd ellenállással dacol.* A hegy Szent Gellért püspökről kapta nevét, aki martirhalálával pecsételte meg a magyar nemzet megtérését a keresztény hitre. Emlékét hatalmas szoborművű örökíti meg a hegy keleti lejtőjén. A püspök ércbe öntött alakja a keresztet szent ihlettel tartja fel a magasba, kelet felé. Szent Gellért előkelő olasz család sarja volt s előbb a velencei St. Giorgo Maggiore kolostorban élt szerzetesként. A keresztes háborúk idején hajótörést szenvedett a dalmát partokon s ott egy magyar apát rábeszélte, hogy Magyarországra jöjjön téríteni. Itt azután Szent István idejében tényleg jelentékeny részt is vett a pogány magyarok megtérítésében, iskolákat alapított, templomokat emelt. A térítés azonban nehezen ment, a magyarok újra és újra a pogány hithez szítottak s amint egyszer a püspök több püspöktársával egyik útjáról Pest felé jött, Vatha pogányai megtámadták s a csak keresztjével védekező püspököt felcipelték a mostani Gellérthegyre s onnan egy kétkerekű kocsihoz kötözve, a Dunába taszították, fejét egy kövön összetörték s erről a kőről a krónikás szerint a Duna vize sem tudta a vért lemosni többé. Autóval pár perc alatt, gyalog 15—20 perc alatt felérhetünk a hegy tetején épült *Citadellához, ahonnan a fővárosnak csodásan romantikus panorámája tárul a néző felé* s az kivált a közeli Kioszk-vendéglő terraszáról este a kivilágított fővárosra felejthetetlen látvány, amiért érdemes ide külön is fel-

jönni. A láthatáron sejtelmes sötét szalagként kígyózik végig a Duna, amelynek partjait a lámpák aranyláncsorai szegélyezik s a hidak csillogó ívei kötik össze a messze kiterjedt város fénytengerében. Érdemes megjegyezni, hogy a Citadella helyén 1813-tól 1849-ig az egyetemi csillagvizsgáló állott s a mostani Citadella nem a város védelméért épült, hanem azt az osztrák abszolutisztikus kormány építtette Kasselik Ferenccel 1851-ben a szabadságharc leveretése után, a város feletti uralmának biztosítása céljából.

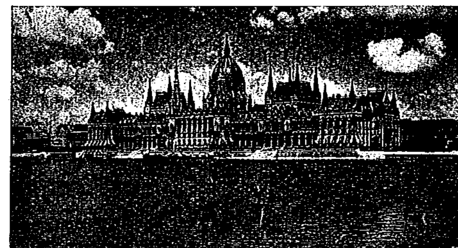
A dolomitsziklákból álló Gellérthegy a középkor egyszerű népének képzeletében sok barlangja révén *bűbájos boszorkányok tanyája volt.* Azt tartották, hogy ezek éjfélkor seprűnyélen lovagolva, a sziklás hegytetőn összegyülekeznek és megbeszélik vészes vinnyogással, hogy kit fognak megrontani, elbűvölni, beteggé tenni. A tévhit sokáig tartott és kivégeztek szerencsétlen nőket, akikről azt hitték, hogy a nekik tulajdonított természetfölötti erőket gonoszságra használják fel, noha Kálmán király már a XI. század végén törvényt hozott a nemlétező boszorkányok ügyében.

A Gellérthegy északi lejtőjén terül a régi *Buda egyik leghangulatosabb része, a Tabán.* „Tabán" törökül talpat jelent, valószínűen a hegy lábát, talpát. Hangulatos utcák a Virág Benedek-utca, a Kereszt-utca. A festői Hadnagy-utcában még régi háremablakos házak is láthatók. A Fehérsas-téren ma is áll az a kőoszlop, a pellengér, ahová a bűnösöket, tolvajokat, csaló vásári árusokat kikötötték. A Tabánban és környékén híres budai kiskorcsmák vannak, mint az Albecker, a Kakuk, feljebb a Krisztina-tér közelében a Zöldfa, a Hoffmann stb. Többnapos itt tartózkodásnál, vagy ha autóval teszszük meg a körsétát, mindenesetre ajánlatos a Tabán néhány régi utcájának útbaejtése.

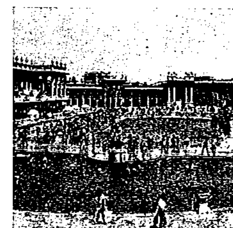
A Gellérthegy lábánál épült *Rudas-fürdő boltozatos gőzfürdője még a török Sokoli Mustafa idejéből (1556) való.* Az Erzsébet hídfőnél található a csak nemrégen felfedezett *Hungária-gyógyforrás,* hatása a karlsbadi vizekkel vetekszik gyomor-, vese-, májbajok stb. ellen.

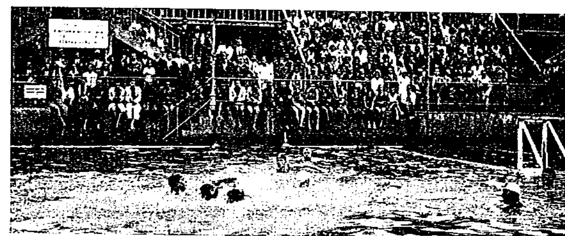
*

A Gellérthegyet elhagyva, s újra érintve az Erzsébet hidat, a Zita királynő-útról pompás látványt nyujt a pesti dunaparti sétány az egymásmellé sorakozott nagy szállókkal. Igy jutunk el a forgalmas budai

Országháza

Szépművészeti Múzeum

Széchenyi strandfürdő

Vízipóló a Császárfürdőben

Budapest éjjel

Lánchídfőhöz. Balra pár pillantást vetünk az itt betor- (9)
koló, a mult század közepén, Clark angol építész által,
empire stílusban tervezett *Alagútra,* amely a kedves
családi házairól, zöldelő kertjeiről ismert Krisztina-
várost köti össze a Lánchíddal. A széles Hunyadi
János-úton indulunk fel

a Várba.

A nagy forgalmat lebonyolító út egyik hajlásá-
nál, a **Halászbástya** előtt áll Hunyadi János szobra. (10)
Hunyadi János a magyar történelem legnagyobb had-
vezére volt, aki a XV. században fényes győzelmeivel
nemcsak Magyarországot, de Európát is megmentette
a törökök pusztításaitól s ezért kétségtelenül a keresz-
ténység legnagyobb hőseinek sorában foglal el meg-
érdemelt helyet, amit a pápák is elismertek. A szobor-
tól vezet az ú. n. Koronázó-lépcső a Koronázó-templom-
hoz. Ez a város egyik legművészibb hatású részlete. A
Halászbástya a mult század utolsó éveiben Schulek
építész örökbecsű művészi terve szerint, román stílus-
ban épült. Tornyai, impozáns díszlépcsői messzire el-
látszanak s a Dunáról élvezhető panorámának is fő-
ékességei s nyáron, nagyobb események, ünnepnapok
estéin kivilágítva, tündéri látványt nyujtanak. A
Várba felérve s a Külügyminisztérium, Honvédelmi
Minisztérium és a Miniszterelnökség palotája mellett
elhaladva, a Szent György-térre jutunk. A *Miniszter-
elnökség* 1806-ban, empire stílusban épült, nemesvonalú
palotája eredetileg a gróf Sándor-család palotája volt.
A család egyik sarja, gróf Sándor Móric, aki a nagy
Metternich kancellár leányát vette feleségül, híres volt
lovas- és céllövőbravúrjairól. Lovon sétált fel egyszer
a palota lépcsőin, hintót ugratott át s pisztollyal meg-
ismételte Tell Vilmos mesteri célbalövését. *A Szent
György-téren állott IV. Károly koronázása alkalmából
az összes magyar megyék földjéből egybehordott
Koronázó-domb,* amelyről a király 1916 december 30-án
a szokásos kardvágásokat tette, annak jeléül, hogy az
országot mind a négy világtáj felől érhető veszély
ellen megvédelmezi. *A Szent György-tér különben is
sok történelmi esemény színhelye volt. Zsigmond ki-
rály itt fejeztette le Hédervári Kontot és társait; itt*

állott Hunyadi László vérpadja; Budavár elfoglalása után innét hirdették ki a pasák parancsát, amelynek értelmében minden főúrnak és nemesnek cselédségével együtt ki kell takarodnia a Várból.

(11) A tér déli oldalát a ****Királyi palota** határolja. E palota a magyar építőművészet egyik leghatalmasabb alkotása. Megtekintését egyetlen külföldi sem mulasztja el. A város szívében valósággal megkoronázza az ősi Várhegyet; oszlopsoraival, barokk-tetőivel, kupoláival a magasba tornyosul, középső főkupolájával pedig a magyar királyság szimbólumát, a „Szent Koronát" emeli ragyogó jelvényként az ég felé. Zöldelő függőkertjei, virágdíszes terraszai, rózsafüzéres árkádjai leérnek a Dunáig, amelynek habjai mosták egykori várfalait is. Története szinte egyértelmű a város háromnegyedévezredes történelmével. A félelmetes Dzsingisz khán unokája, Batu khán által vezetett tatárjárás után, a XIII. század közepén IV. Béla király, aki az országot e rettenetes csapás után újra talpraállította s a város kereskedelmi jövőjének megalapítása céljából annak árumegállítási jogot adott, erősítette meg először várszerűen e hegyet. Az első királyi palotában, az Anjouk, kivált Nagy Lajos alatt játszódott le már középkori lovagi és udvari élet a XIV. század közepén. A palotát Zsigmond bővítette ki nagyszabásúan, alatta Buda egyik súlypontja lett az európai világpolitikának, majd a XV. század második felében olasz mesterekkel, pazar királyi fénnyel *Hunyadi Mátyás király, a nagy hadvezér fia építette ki s Európának egyik legfényesebb fejedelmi udvarává, költők, tudósok, művészek központjává tette.* A főleg gót és korai renaissance stílusban épült s könyvtáráról is európaszerte ismert palota úgyszólván eltűnt a török időkben, de a falak egy része még áll. *A mai palotát tulajdonképpen Mária Terézia királynő kezdte felépíttetni barokk-stílusban* a XVIII. század közepén, de az csak I. Ferenc József király alatt, a mult század végén, Ybl Miklós és Hauszmann Alajos műépítészek tervei szerint épült ki teljesen. A királyi palota a dunai frontján 350 méter hosszú és 860 terme van. Impozáns, örök emléke Ferenc József király nagyszerű építő korszakának, amelynek köszönhetik létüket Budapest és Bécs legnagyobb szabású épületei. *Míg azonban Bécsben mindent az uralkodó épített, addig Budapesten úgyszólván mindent a nemzet áldozatkészsége alkotott és pedig nagy királyához méltóan.*

I. Ferenc József a történelem perspektívájában Mária Teréziával együtt kétségkívül a Habsburg-ház legnagyobb uralkodói egyéniségei közé tartozik. A nagy, az igazi monarkák utolsója; az újabb kor világtörténetének egyik legtiszteletreméltóbb alakja, akinek az egész világon rendkívüli tekintélye volt. Hosszú életének minden küzdelmét arra szentelte, hogy Középeurópa bonyolult politikai viszonyok között élő, soknyelvű népeinek békés együttmaradását biztosítsa. Személyes érdeme az is, hogy a békés évtizedek alatt országaiban a kultura megerősödhetett. Ha idegen vérből is származott, nemes alakja a legnagyobb magyar királyok sorában foglal helyet s klasszikus egyénisége szinte láthatatlanul is iránytadó volt a modern magyar művelődés kialakulásában.

A Királyi Palota főbejáratánál van a *Mátyás-kút, Strobl Alajos szép szoborcsoportozata,* amely gyönyörű kompozicióban állítja elénk Mátyás királyt, kísérőit és Szép Ilonkát. (A legenda szerint Mátyás király egyszer az erdőben meglátott egy szép leányt; a leány megszerette a daliás vadászt, akiről nem is sejtette, hogy a király. Mikor később egy ünnepi menetben az egykori vadászban felismerte a királyt, fájdalmasan mondott le szerelméről.)

A Mátyás-kúttal szemben van a Főőrség épülete. Itt történik minden délben 1 órakor az *őrségváltás, amely különösen vasárnapokon és ünnepnapokon nagyobb szertartással, a vörös díszruhás, fehér köpenyes, díszsisakos koronaőrség felvonulásával megy végbe* sok száz főnyi közönség jelenlétében.

A közeli királyi Lovardánál érdemes megtekinteni Vastagh György lendületes „Csikós"-szobrát.

Az oroszlános főbejárattól (a hatalmas négy oroszlán Fadrusz János, a legnagyobb magyar szobrász műve) jobbra nyíló lépcső *az Erzsébet királyné-múzeumhoz* és a királyi koronát őrző páncélszobához vezet. A múzeumban van Erzsébet királynő írószobája teljes butorzatával. Rendkívül kedves kép itt Benczur Gyula „Mályvák közt" című festménye, amelyet Erzsébet királyné nagyon szeretett. A vitrinben láthatók a királynő ruhái, amelyekben egy olasz anarchista meggyilkolta; gyászruhái, amelyeket Rudolf trónörökös halála óta hordott; emlékei, emlékszobrocskái, levelezése Deák Ferenccel stb. . . . — *Erzsébet királynő* a

magyar történelem egyik legfelségesebb királynői alakja. A 19. századnak kétségtelenül legszebb királynője is volt s *Budapest városa azért említi nevét örök hálával, mert e királynő — a legszebb asszony — szívének egész szeretetét neki adományozta.*

A Krisztinavárosi szárnyban székel *vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója,* aki a világháború alatt a monarchia hajóhadparancsnoka volt. Az Adrián, az otrantói szorosnál vívott nagy tengeri ütközete, mikor is megsebesítve a cirkáló páncéltornyába vitette magát s onnét vezényelte végig az ütközetet, a háború egyik legvitézebb, legszebb haditette volt. Ezért méltán nevezik Horthy Miklóst a „magyar Nelson"-nak. A Nemzeti hadsereg élén 1919 november 16-án vonult be be a fővárosba s ezzel a tényleg indult meg a háború után Magyarország ujjászületése.

Balra a főudvarban van a Mária Terézia királynő alatt épült *királyi Várkápolna.* A szentély mögötti fülkében őrízzük egy remek ereklyetartóban a *Szent Jobbot, Szent István bebalzsamozott jobbkezét,* amelyet Magyarország legnagyobb nemzeti ünnepén, az augusztus 20-i Szent István napján ünnepélyes körmenetben hordoznak körül a Várban. A főpapság által vezetett körmenetben résztvesznek pompásabbnál pompásabb díszmagyarban a kormány tagjai, a megyei és a városi méltóságok, az arisztokrácia képviselői s a vidék népe nagyrészt nemzeti viseletben. A Szent Jobbot Szent István sírjának a XI. században történt exhumálása alkalmából találták meg csodálatos épségben, míg a test már egészen elporladt, amiért is a Jobbot szent ereklyének tekintették és bebalzsamozták. Szent István K. u. 1001-ben alapította meg a magyar királyságot, keresztény hitre térítette a nemzetet és ezért emlékét határtalan tisztelet övezi.

A Várkápolna mellett az udvar balsarkában van a Várkapitányság, ahol a Királyi Palota megtekintésére jelentkezni kell. (Megtekintés délelőtt 9—½1-ig, délután 2—½4-ig; beléptidíj magyaroknak 1 pengő.)

A (hozzáférhetetlen) *korona-helyiségben őrzik a koronázási jelvényeket, köztük Szent István koronáját,* amelyet II. Szilveszter pápa adott 1001-ben, ezt később egyesítették a bizánci Dukas Mihály császártól kapott felső résszel. A Korona keresztje a Szent Koronának

sok hányattatása alatt görbült meg s azóta is úgy maradt.

A királyi palotában, a fehér márványlépcsőn felérve először is a *Mária Terézia építette régi szertartástermeket* tekintjük meg. Az első teremben egy nagy fali kép látható: „A zentai csata". Ennek a törökök elleni utolsó győzelemnek vezérei a képen ábrázolt Savoyai Jenő és Lotharingiai Ferenc. — A régi szertartástermek fehér rokokóstílusát finom aranyozás díszíti. Figyelemreméltók a pompás rokokó-korabeli kályhák s a kézi faragású aranyozott facsillárok. A sarokterem Ferenc József nyilvános fogadóterme, ahol még öreg korában is, mindig az aranyozott csillár alatt állva, tartotta a nyilvános audienciákat.

A Dunára néző kis lila szalonban van Ferenc József igen szép ifjúkori arcképe. Ezekben a helyiségekben lakott is fiatal korában. A sötétkék brokátszalonban értékes berakott butorok. *Az erkélyről csodás kilátás, a legszebb talán, amit királyi palota egy ország fővárosára nyújthat.* Balra Savoyai Jenő elegáns lovasszobra, a szobrászművészet egyik remeke. A saroktermben a kis Ottó koronázási ruhájában és Zita királynő a magyar asszonyok kezével hímzett koronázási ruhában. A képek Benczur Gyula mesterművei. — A kékszalonban szép tájképek az elveszett Tátráról. A fehér folyosón, amelyről Ferenc József király magánlakosztályai nyíltak, a román és bizánci stílusú Szent István-terembe jutunk, amely magyaros színgazdagságával a magyar iparművészet egyik remeke. Csodásak a majolikamennyezet, a kandalló, a faragott bútorok és falak, gobelin és brokát függönyök. A majolikába égetett képek Roskovics festményei. Az egész szoba a párisi világkiállításon mutatta be a magyar iparművészetet. A majolikák a híres Zsolnai gyár készítményei.

A trónterem a régi traktus legszebb terme, rendkívül ízléses sárga márvány falakkal s finom arany-girland-díszítéssel. A tükör előtt állott trónról nyitotta meg és zárta be a király az országgyűléseket s itt tartották régebben az udvari bálokat. *A trónteremben vezényelte 1800 március 8-án Haydn, a nagy József nádor nejének, Pawlowna Alexandra orosz nagyhercegnőnek meghívására a „Teremtés" c. nagy óratóriumát.* Az új Várpalota első nagyterme a Habsburg-terem,

dús barokk díszítéssel, III. Károly, Mária Terézia, I. Ferenc József, Erzsébet királyné carrarai márvány mellszobrával. E terem a nagyobbszabású diplomatafogadásokra szolgált. A kupola-mennyezeten Lotz Károly utolsó alkotása: a királyi pár apoteózisa. — Végül elérjük a *nagy bálltermet, amely a királyi palota legkápráztatóbb s valóban tündéri pompával kiállított terme.* A fehér faragott márványból, óriási, 20.000 gyertyafényű valódi ezüst csillárokkal díszített terem, nagy táncmulatságok, ünnepélyek s IV. Károly koronázási ebédjének színhelye volt. Fent a diplomata páholyok s egy-egy erkély a katona- és a cigány-zenének. E termet az udvari élet ragyogásával, diplomaták, katonák, díszmagyarok, nemzeti viseletek kosztümjeinek tarkaságával telítve látni valóban felejthetetlen látvány lehetett. Külföldiek egyöntetű véleménye szerint ez a világ legszebb márvány táncterme. — A bálteremmel párhuzamos a díszes büffé-terem, a mahagoni asztalok sorával. A mennyezet freskója Feszty Árpádtól való. — A kijáratot képező, rendkívüli ízléses fehér márvány előcsarnokban áll Jankovics libatolvaj cigányfiút ábrázoló ügyes zsánerszobra.

A siklóval szemben van a Habsburg-ház teljesen megmagyarosodott, igen népszerű ágának, József királyi herceg családjának ízléses palotája. József királyi herceg a nagy *József nádor unokája, akinek Budapest a városszépítés terén a mult század elején olyan sokat köszönhetett.*

A Színház-utcában áll a hajdani minorita templom helyére épült karmelita templomból 1794-ben, a francia forradalom idején színházzá átalakított *Várszínház, amely arról is nevezetes, hogy 1800 május 7-én itt adta Beethoven nagy hangversenyét;* ennek az emlékét a színház falán szép dombormű örökíti meg. — A Dísztéren áll a Honvédszobor, Zala György műve, amely megsebesült honvédtisztet ábrázol, aki fölé a Genius babérkoszorút tart. Köröskörül arisztokrata családok palotái. A Tárnok-utca 3. szám alatt lakott egykor Volkmann Róbert híres zeneszerző.

(12) A Szent Háromság-téren elérjük a ****Koronázó-Templomot** (Mátyás-templomot), kétségtelenül legértékesebb és legszebb régi műemlékünket, amelyet Szent István már 1015-ben alapított. (Bejárat rendszerint a baloldali sekrestyeajtón át. Nyitva d. e. 7—½2-ig, d. u. ½3—6-ig.) Az átmeneti stílusú templom nagyrészt a 13—15. században épült át gót-stílusú templommá s tornyát méltó befejezésül Mátyás király építette, ezért is nevezik Mátyás-templomnak. A török hódoltság alatt 150 éven át mecsetül szolgált. A mult század végén (1876—1896) Schulek Frigyes restaurálta, eltávolította a templom művészi összhangját zavaró barokk díszítéseket s visszaállította azt régi fényébe. A nagy műértékkel bíró freskó-festmények nagy része Székely Bertalan és Lotz Károly műve. *Ahogy a templom ma előttünk áll, jellegzetes megnyilatkozása a magyar művészetnek, amely a keleti és nyugati elemek eredeti keveréke. Mint ahogy az ország éppen kelet és nyugat találkozó helyén áll, úgy művészete is* — amint azt Bierbauer Virgil neves műtörténész is megállapítja — *e két világtáj művészetének egymásrahatását, egybeolvadását jelképezi s ez adta meg különleges szerepét a művészettörténetben.* Budapest számos nagyobbszabású építményére vonatkozóan helytálló ez a megállapítás.

E templom külsejében, formájában gótikus építmény, tehát a nyugat formáinak szülötte, de belsejében megjelenik a kelet olyan színpompával, ragyogó fantáziával, amely a velencei Szent Márk temploma mellett a kereszténységnek egyik legszíndúsabb templomává teszi. Ezeregyéj meséinek tarkasága jelenik itt meg a keresztény művészet formájában. Amerre csak nézünk, a változatos dekorációnak olyan gazdagsága, amely kimeríthetetlen új színek, új rajzok kigondolásában; az egészen kétségtelenül mór és török hatás érvényesül, de magyaros színhatással, tulipános modorral gazdagodva. A templom belsejének színpompáját még fokozza nagy csúcsíves ablakainak visszaverődő szivárványos fénytörése. Az idegen szemlélőnek hozzá kell még képzelnie ehhez a nagy katolikus ünnepeknek az egyházi zene kíséretében lejátszódó pompáját, hogy teljes fogalmat alkothasson a kép művészi összhatásáról. A főlépcső jobboldali kápolnájában van a XV. századból származó reneszánszkorbeli Mária márványszobor, amelynek érdekes a története. Budavárának a törökök által való elfoglalásakor ugyanis a magyarok a szobrot befalazták, hogy ne essék a pogányok kezébe. Mikor százötven évi hódoltság után Budavár visszafoglalásának küzdelme lejátszódott s a magyar zászló ismét megjelent a fala-

kon, *a közeli lőportorony felrobbanása okozta földrázkódtatás folytán a befalazás leomlott s mint valami csodát fedezték fel a Szent Szűz elfeledett szobrát, mintegy annak a jeléül, hogy a kereszténység ismét úrrá lett.* A török vezér ezt hallván, olyan rossz jelnek vette, hogy végleg föladta a küzdelmet s megkezdte a visszavonulást. — A kápolna külső falán Mátyás birodalmi címere. — A szentélyben a főoltár, a király koronázásának színhelye. Balra a királyi oratórium. Kétoldalt régi érdekes gyertyatartók. A főoltár és a sekrestye bejárata közt a *Szent László Kápolna,* Lotz Károlynak Szent László életéből vett freskó-képeivel díszítve, a Szent István Kápolna pedig szép üvegfestményeket tartalmaz Székely Bertalantól Szent István életéből. A kápolna a magyar szentek ereklyéinek befogadására szolgál.

A sekrestyeajtó melletti másik kápolnában egyik legrégibb királysírunk; III. Béla király nyugszik itt feleségével (megh. 1196-ban). E síremléket I. Ferenc József emeltette. A szomszédos kápolnában vannak Zichy Mihálynak Szent Imre királyfi életét ábrázoló szép oltárképei. A keresztelő medence felett az érdekes csigavonalú ablak a templom legrégibb részét jelzi. A mellette levő falon Lotz falfestménye a nándorfehérvári győzelem emlékére elrendelt harangozást örökíti meg. Ez Hunyadi János nagy győzelme volt a törökökön (1456), amelyet a pápa az egész kereszténység győzelmének tekintett s azzal kívánt megszentelni, hogy emlékére az egész világ katolikus templomaiban minden időkön át délben megkondítják a harangokat. Tehát a déli harangszó, amit bizonyára kevesen tudnak, e történelmi eseménynek köszönheti eredetét. A templom kriptájául szolgáló altemplomban van III. Béla eredeti hatalmas kőkoporsója.

A Koronázó-templom Magyarország története számos emlékezetes eseményének színhelye volt. Itt tartotta esküvőjét Mátyás király Arragoniai Beatrixszal 1476-ban. Itt történt 1867-ben Liszt Ferenc Koronázási miséjének hangjai mellett I. Ferenc József és 1916-ban IV. Károly király megkoronázása. — A templom újonnan átépített orgonája az orgonaépítésnek a remeke.

(13) A **Halászbástyáról** megtekintjük a híres kilátást. A név onnan származik, hogy a várnak egyes részeit a százados küzdelmek alatt az egyes veszélyeztetett pontokon bizonyos polgári csoportok védték s itt, a bástyának ezen a pontján a védelem a halászokra volt bízva. *Világtörténelmi események szinterén állunk itt;* mélyen alattunk a Duna folyam s azontúl Pest a messzeségbe elterülő háztengerével. *Azon a helyen állunk, ahol az újkori európai civilizáció a keletről fenyegető veszélyekkel ezer éven át küzdött* s a magyar nép vérzett és szenvedett azért, hogy a nyugati civilizáció sértetlen maradjon és mai fokára fejlődhessék. A nyugati műveltség védbástyájának szerepében látta a magyar nép világtörténeti élethivatását. Keletről jöttek a besenyők, kúnok, tatárok támadásai, rettenetes hullámcsapások, amelyek a nyugati fejlett kultúréletet már-már elnyeléssel fenyegették, de a magyarság saját testét dobta mindannyiszor a veszély elé s felfogta azt. Itt e helyen játszódtak le a százados török küzdelmek, amelyeket valóban kelet és nyugat világtörténelmi mérkőzéseinek nevezhetünk. Már a táj geográfiai jellege is érdeklődést kelthet. E halmok, amelyeken állunk, még tulajdonképpen az Alpesek legutolsó hullámai, de a folyó túlsó oldalán a nagy síkság kezdődik, amely már a nagy keleteurópai síkság előfutárja.

De nézzünk körül, mit látunk itt szépet és érdekest. Alattunk a karcsú dunai hidak, köztük Európának talán két legszebb függő hídja: a Széchenyi-lánchíd és az Erzsébet-híd. Szemben velünk a *Parlament óriási tömbje.* Alsó, hosszan elnyúló része egészen a londoni parlamentre emlékeztetne, de felső részében némileg, ha talán öntudatlanul is, újra megjelenik a kelet fantáziája, kupolák, tornyok fantasztikus képével tarkítva a gótikus alapformákat. A pesti háztengerből feltűnik még a Szent István-bazilika hatalmas kupolája, az Andrássy-út nyílegyenes sugárútja s a Városliget. A Dunán a Szent Margitsziget üde pázsitos képe vonja magára a figyelmet. A sziget nevét Szent Margitról, IV. Béla király leányáról kapta, aki hálából azért, mert a tatár veszedelemből megmenekült, az itt épített kolostorba vonult vissza szent életre. A kolostor romantikus romjai most is láthatók.

Balra a táj festőien változatos képét a Rózsadomb zárja be. A domb neve ismét érdekes hagyományokra emlékeztet. A török időkben egy szentéletű török pap élt itt, a törökök egyik legnagyobb szentje, aki egyúttal a szultán által a budai basa mellé rendelt diplo-

mata is volt, Gül Baba, a „Rózsák atyja". A legenda szerint nagy kedvelője volt a rózsáknak s azokkal ültette be a dombot. Csodás rózsakertjeiben gyönyörködött Buda lakossága s előszeretettel keresték fel jegyesek s fiatal párok, akiket Gül Baba legszebb rózsáival ajándékozott meg. Emlékére kegyelettel őrzik a Rózsadombon, kétkupolás torony által jelzett sírját s azt gyakran keresik fel török zarándokok.

A Halászbástya előtt áll Szent István művészies lovasszobra, Strobl Alajos mesterműve. A szobor négy domborműve ábrázolja: 1. Szent Istvánt, mint törvényhozót, 2. megkoronáztatását, 3. amint templomot alapít, 4. mint hadvezért.

A Halászbástya alsó lépcsőfeljáratánál, a kútnál van a 14-ik században élt magyar szobrászok, Kolozsvári Márton és György sárkányölő Szent György szobra, amely a prágai Hradsinban levő eredetinek hű másolata.

A Szent Háromság-téren, a Koronázó-templom előtt áll a Szent Háromság szobra, a barokkművészetnek 1700 elején épült szép emléke, amelyet Buda város tanácsa a pestisnek megszűnése emlékére emeltetett. Ennek lépcsőin tette le Károly király 1916 december 30-án a koronázási esküt a magyar alkotmányra. A szobor mögött a régi budai városháza (ma az elöljáróság épülete) s az új Pénzügyminisztérium gótikus, de szintén magyaros motivumokkal, virágos kőfaragásokkal s szép színes cseréptetővel díszített épülete szépen illeszkedik a tér művészi harmóniájába. Az Iskola-téren van a 13. század közepéből való domonikánus templom 1926-ban szépen restaurált Mátyás-tornya, amelyen látható Mátyás a sziléziai, bautzeni kaputornyon levő szobrának rekonstruált mása. Az Iskola-tér 2. sz., a vörös sünnel jelölt ház hédervári Kont Miklós nádor háza volt. († 1367-ben).

Ha van elég idő, sétát teszünk még a vár északi részében. A Verbőczy-utcában több díszes palota, így (7. sz.) a báró Hatvany-palota, a legszebb barokk-palotája a várnak, (17. sz.) gróf Apponyi Albert egyszerű családi háza. Igazi kisvárosi hangulatot lehel a régies és festői Fortuna-utca. Itt a Bécsi-kapunál tört be 1686-ban az ostromló keresztény sereg, élén a brandenburgiakkal, a Várba és ezen a tájon esett el Abdi Abdurrhamán, az utolsó budai pasa.

Az **Országos Levéltár** impozáns románstílű épület, (14)
magyarosan színes tetővel és díszítéssel. Lépcsőházában Dudits mesteri freskói a magyar történelem 1000 évét jelenítik meg. (9—2-ig szabad belépés.) A Bécsikapu a török időkben kapta nevét. A helyőrségi templom dísztelen, de történelmi érdekű épület; IV. Béla király építtette s nevezetes arról, hogy 1500 körül itt tartották az országgyűléseket, a török idők alatt pedig az egyetlen megengedett, keresztény istentiszteletre szolgáló templom volt Budán. 1792-ben itt koronázták meg I. Ferenc császárt, Ferenc József nagyatyját, magyar királlyá.

Az Országház-utcában számos többszázéves ház; a 20. sz. alatti ház még a XV. század elején épült s több mint 500 éve állván, a város legrégibb lakóháza.

A Szent Háromság-utcán át a **Gróf Bethlen István-** (15)
sétányra jutunk, a budai vár falain emelt hangulatos sétahelyre, ahol vasárnaponkint délelőtt a sétálókat a hagyományos katonazene szórakoztatja. Innét szép a kilátás a budai hegyekre. A legmagasabb csúcs a Jánoshegy, Erzsébet királyné kedvelt erdei sétahelye, az emlékére emelt kilátó-toronnyal, hozzá csatlakozik a Svábhegy, amelyre fogaskerekű vasút is felvisz, tetején a Nagy Szállóval s nagyszerű golfpályával. Tőlük délre van a sziklás Sashegy, a híres vörösbor termőhelye, a mögötte elterülő lapályon vannak a világszerte ismert budai keserűvíz-telepek.

Alattunk a *Vérmező* hatalmas pázsitos területe. Neve szintén történelmi eseményekre utal. Itt végezték ki 1795-ben Martinovicsot és társait, akik a francia forradalom hatása alatt a felvilágosodás elvének terjesztésére szövetkeztek s összeesküvést szőttek az abszolutisztikus császári hatalom ellen, amely mozgalmat az természetesen mindjárt gyökerében akart e kivégzés elrettentő példájával elfojtani (I. Ferenc alatt). A Vérmező volt színhelye a Ferenc József király idejében évenkint tartott nagy katonai szemléknek is, amelyeknek színpompás képe eltörölhetetlenül él a lakósság emlékében. A Vérmező sarkán pompás főúri palota áll, a gróf Karátsonyi-palota. A mező felső sarkánál emelkedik Buda modern építkezésének egyik festői, magyaros színekben gazdag középülete, az új Posta-palota, Sándy Gyula műépítész érdekes alkotása.

A vár megtekintése után a **Széchenyi-lánchídon** át (16)

térünk vissza Pestre s újra megcsodáljuk a híd klasszikus szépségét. E híd minden szépsége mellett egy nagy magyar államférfi, Széchenyi István gróf tragédiáját is jelzi. *Széchenyi István gróf* még a híd megépülése előtt *arról álmodott, hogy e hídon át a magyarságot a modern világgazdaság életébe vezeti majd át s a híd kettős diadalkapuja alatt az egész keletet a magyarság közvetítő erejével a nyugateurópai kultúréletbe kapcsolja.* Egy világperspektivát eláruló gondolat! A híd el is készült s valóban lázba ejtette nagyszerűségével az egész magyarságot. De ez a láz továbbsodorta a nemzetet, mint ahogy Széchenyi akarta; el egészen a Kossuth Lajos vezérsége alatt lejátszódott 48-as szabadságharcig, amelynek szerencsétlen, előrelátott kimenetele eszét vette a nagy férfiúnak. Igy e híd a megújhodás mellett a szabadságharc jelképévé vált s ezért Széchenyi magát okozta a nemzet tragédiájának felidézéséért.

A Lánchíd a világnak kétségkívül legszebb függőhídja, amelyet a hidak királynőjének lehet méltán nevezni. Vannak nagyobb hidak, mint pl. a Brooklyn-Brigde Newyorkban, modernebbek is, de klasszikus vonalának nagyszerűségét, íveinek karcsúságát, szimetriájának szépségét egyik sem mulja felül. 1849-ben készítette el Clark angol mérnök, aki azután családjával Budapesten is telepedett meg. E híd egyesítette végleg Budát és Pestet és tette Budapestet fővárossá. A szabadságharc idején a hidat egy osztrák ezredes a levegőbe akarta repíteni, de életével lakolt érte. E híd hídfőinél nagy utcai harcok játszódtak le a világháború befejezése után kitört forradalom, majd a kommunizmus idejében is. Emléktábla figyelmeztet, hogy két magyar államférfit, Hollán Sándort és fiát a budai pillér déli erkélyéről dobták bele a Dunába a kommunisták.

A *Ferencz József-téren* a *Kereskedelmi Bank,* Magyarország legpompásabb banképülete. Mellette a Gresham-palota szecessziós, de részben magyaros, részben keleti, bizánci motivumokkal élénkített stílusban; a bizánci hatásra vallanak különösen a színdús aranyozott mozaikdíszítések. A tér északi oldalán áll a **Tudomá-**
(17) **nyos Akadémia,** Pest reneszánsz-stílusban épült palotáinak legnemesebbje (épült a 60-as években, Stüler német mester tervei szerint). Díszes nagyterem. Erdekes történelmi arcképcsarnok (nyitva szerda, péntek, vasárnap d. e. 9—1-ig díjtalanul. Többnapi itt-tartózkodásnál a megtekintésre szintén igen érdemes). Széchenyi-, Vörösmarty- s a németeket kivált érdeklő kis Goethe-emlékmúzeum is van a palotában. A téren két nagy államférfi szobra. A hatalmas ülő alak Deák Ferenc, az az államférfi, aki a százados viszályok s a 48-as szabadságharc után következő 20 évi osztrák elnyomatás után a kiegyezést Ferenc József királlyal megkötötte s ezzel az Osztrák-Magyar Monarchiát megalapozta; a kiegyezés után koronázták csak meg, 1867-ben Ferenc Józsefet Magyarország alkotmányos királyává. Deák Ferenc a nép egyszerű gyermeke volt s mégis az ország legnagyobbjai közé emelkedett s életpályája a tiszta demokrácia nemes érvényesülését valósítja meg.

Az Akadémia épülete előtt áll gróf Széchenyi István szobra, akit a történelem a „legnagyobb magyar" jelzővel illet. Ő alapította meg a modern magyar ipari és kereskedelmi életet a mult század első felében. Kossuthtal ellentétben, aki az országot legelőször is függetleníteni kívánta Ausztriától, Széchenyi az országot először vagyonossá és műveltté akarta tenni, mert szerinte a politikai függetlenséget ez érleli meg. Kettőjük küzdelmében Kossuth, akit a magyar Washingtonnak nevezhetünk, ragadta a vezetést a kezébe s megvívta 1848—49-ben a szabadságharcot, amelynek szomorú vége miatt Széchenyi hazafiúi bánatában megőrült. Széchenyi alapította a Tudományos Akadémiát (e jelenetet dombormű örökíti meg az Akadémia Akadémia-utcai oldalfalán), szabályozta a Vaskaput stb.

Elérjük a ***Szabadság-teret.** A mult század utolsó (18)
éveiben tünt el innét a még II-ik József alatt épült óriási épülettömb, az Újépület, amelynek udvarán, 1849-ben az első magyar miniszterelnököt, Batthyány Lajos grófot agyonlőtték. A város a házat lebontva, a magyar szabadságharcnak e szomorú emlékű helyén nyitotta meg a város legszebb terét, a Szabadság-teret, Batthyány emlékét pedig a Hold-utca találkozásánál művészi örökmécses őrzi.

A tér északi részén állították fel a világháború után az elveszett 4 országrész emlékére a 4 irredentaszobrot. Az első Nyugatmagyarországé, a második a Felföldet jelképezi (a tót honpolgárt, ki védelmére kel a nőalakban ábrázolt „Hungáriának"), a harmadik

Erdélyt (allegorikus alak, a magyarság küzdelmét reprezentálva), a negyedik a Délvidéket ábrázolja (a magyar paraszt feleségével munkájának gyümölcsét, a termést védelmezi).

A szobrokkal szemben áll a *címeres magyar Országzászló*, amelyen a Magyarországot feldaraboló trianoni békeszerződés megváltoztatásáig a nemzeti gyász jeléül félárbocon marad a háromszínű nemzeti lobogó; a zászlórúd csúcsán levő aranyozott kéz a magyarság jövőbe vetett hitére tesz jelképesen fogadalmat. Az emlékművön Lord Rothermere szavai: „Hungary's place under the sun" (Magyarországnak is joga van az élethez), a másik oldalon levő kis márványtábla pedig Mussolininek a római szenátusban mondott beszédét idézi: „I trattati di pace non sono eterni" (A békeszerződések nem örökéletűek). Néhány lépcsőfok vezet fel egy márványtáblához, amely alatt fekszik Nagy-Magyarország minden megyéjének egy darabka, annyi vérrel és könnyel áztatott földje. A zászlótartó hátoldalán, kőbe vésbe, a „Nemzeti Ima": „Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek egy isteni örök igazságban, hiszek Magyarország feltámadásában!"

A téren jobbra a Tőzsdepalota, balra a Nemzeti Bank művészi értékű palotája. (Szépek a déli oldalnak a népies életből vett domborművei: szántás, állattenyésztés, stb.) A térre látszik a Postatakarékpénztár palotája is, *Lechner Ödön szecessziós magyaros építőművészetének egyik szép alkotása, kivált jellegzetes a magyaros tulipán- és egyéb virágdíszítés a falakon, a színes Zsolnai-féle majolika tető.*

A Szabadság-térről pár lépés a Kossuth Lajos-tér, amelynek monumentális dísze az

(19) ****Országháza.**

A londoni parlamenten kívül a világ leghatalmasabb törvényhozó palotája. E század első éveiben készült el teljesen, több mint 30 millió aranykorona költséggel. Hossza kb. 260 m., kupolájának magassága az útszíntől kb. 100 m. Építője a német családból származó Steindl Imre, aki e művével halhatatlanná tette nevét. Megtekintésénél az idegen kétségkívül nem vonhatja ki magát azon benyomás alól, hogy e nemzetnek két kincse van, amiért minden áldozatra kész. Királyának emelte a királyi palotát, alkotmánya védbástyájául pedig ezt az Országházat. E két legszebb, legdrágább és legnagyobb épület jelzi azt az érzést, amely mindennél erősebb a magyar ember szívében; az államfő iránti hűség és hazaszeretet. *Az országháza pompássága azonban nem fog céltalan fényűzésnek tűnni, ha azt a magyar alkotmánytisztelet művészi formában megjelenő monumentumának tekintjük.* Hiszen az 1215-ben megjelent angol Magna Charta mellett, az alig pár évvel később, 1222-ben kiadott aranybullával Magyarország Angliával együtt legrégibb alkotmányos állama Európának, olyan állam, amelyben a többi állam abszolutisztikus államformájával szemben először jelenik meg egyensúlyozva a király és a nép akarata. De amellett *a magyar népnek immár 600 éven át idegen uralkodóházaktól féltve védett alkotmányának és önállóságának jelképéül szüksége volt e hatalmas kőbe vésett művel örök emléket állítani* s a király hatalmával szemben itt a nemzet erejét szimbolizálni. *Építészeti szempontból érdekes megfigyelni, hogy az Országháza majdnem az összes középkori és újkori stílusok összefoglalása.* Román ablakívek, gótikus ablaksorok, reneszánsz oszlopok, a francia paloták magas palatetői, csúcsíves tornyok, de keleties sokaságban, megkoronázva egy bizánci kupolával. Mindezt — ami a legérdekesebb — az építész lángesze kitűnő művészi összhangba tudta olvasztani. *Egy egész nemzet tradicióit, fényét, erejét egy épületkolosszusban fejezte ki, amely gyönyörködtetni fog, míg azt emberi szem csak nézheti.*

A parlament oldalbejárata előtt (I. sz. kapu) *szép lovasszobor áll; id. Andrássy Gyula grófé,* aki a 67-es kiegyezés után első miniszterelnöke volt az országnak s később, mint külügyminiszter Bismarckkal a Hármasszövetséget, Németország-Ausztria-Magyarország és Olaszország között, megteremtette. A szobron két ritka szép dombormű van. A Duna felőli oldalon Ferenc József királlyá koronázása. Megihletetten térdel a király, mialatt a hercegprímás és a miniszterelnök a Szent Koronát a fejére teszik. Mögötte a szépséges Erzsébet királyné ül hű barátjával, a kiegyezés megteremtőjével, Deák Ferenccel. A másik oldalon az 1878-i berlini kongresszus képe. Az ülő alak a középen Bismarck, a vaskancellár, mellette balra Disraeli angol

miniszterelnök és az öreg Moltke tábornok. Mögöttük áll lord Salisbury, elől pedig huszáregyenruhában gróf Andrássy Gyula.

A parlamentbe (az Andrássy-szobornál levő I. számú oldalkapun) belépve, ahol a megtekintés végett jelentkezni kell (nyitva reggel 8-tól alkonyatig 50 fillér beléptidíj mellett), a képviselők díszes lépcsőjén megyünk fel az I. emeletre. Itt mindenekelőtt a magyar festőművészet két monumentális alkotását tekinthetjük meg. Az I. emelet olvasótermében Benczur: „Az országgyűlés a millenniumi ünnep alkalmával üdvözli Ferenc József királyt“, akit uralkodói fénye glóriájában talán senki sem festett így meg, s a dunaparti elnöki tanácsteremben Munkácsy „Honfoglalás“ című hatalmas műve, ugyanitt Benczurtól Tisza István acélos tekintetű portréja.

A pazar bizanci és keleties színpompával diszített márványfolyosókon át, ahol a képviselők a szünetekben tartózkodni és társalogni szoktak, a képviselőház üléstermébe jutunk. Falai valódi márvánnyal vannak ékesítve s gazdagon aranyozva. Középen az elnöki emelvény, alatta az előadó tribünje, előtte a gyorsírók helye. Az elnöki emelvény felett két falfestmény: baloldalt Ferenc József királlyá koronázása, jobboldalt az 1848-i országgyűlés Kossuth Lajos kiemelkedő alakjával. Kétoldalt az ujságírók páholyai, az első emeleten a diplomata páholyok. A terem közepén „A Ház Asztala“ a törvénykönyvekkel. Körben a miniszterek bársonyszékei, azután pedig a képviselők padjai (450 üléssel). A jobboldali sarokülés — amely a nemzet tisztelete jeléül 1918 óta üresen marad — *gróf Tisza István,* a legújabb kor egyik legnagyobb magyar államférfiának ülőhelye volt, aki célpontja volt az országháza leghevesebb parlamenti viharainak. A magyar állam, „Nagy Magyarország“ igazi összetartó erejét az ő nagy alakja képviselte utoljára, szinte a németek Bismarckjához hasonló tekintéllyel. Hatalmas szónoklatai, államférfiúi diadalai, rettenthetlen hidegvére, amellyel — egy fanatikus ellensége revolverlövésétől az elnöki székben megtámadva (a golyó helye ott most is látható), a Ház lázas felindulása közepette is szemrebbenés nélkül folytatta le az ülést — eltörölhetetlen emlékkel fűződik immár e ház történetéhez. Tragikus halála 1918 október 31-én, egy borongós, zimankós őszi estén történt. A forradalom előestéjén lázadó katonák hatolnak be a városligeti villájába s a kilépő hatalmas megjelenésű Tisza, abban a pillanatban, mikor a védekezésül hozott revolverét bizalma jeléül leteszi, a vörös katonák sortüzétől találva holtan rogy le felesége mellett azzal az utolsó felkiáltással: „Ennek így kellett történnie!“ Halála nemcsak egy kiváló ember gyászos végét, hanem Nagymagyarország összeomlását is jelentette. E Háznak mindig nagy történelmi alakja lesz s ezért nem mulasztható el, hogy itt e helyen őróla is meg ne emlékezzünk.

Az ülésteremből a pazar képviselőházi társalgó- és fogadóterembe jutunk, ahol csoportok, pártok szoktak tanácskozásokat tartani. A színes bronzszobrok itt a polgári foglalkozásokat ábrázolják, a tetőfestmények pedig a Honfoglalást, Hunor és Magyar, a Csodás Kard meséjét, stb. Ezután elérjük a *Kupolacsarnokot,* a Főrendiház és Képviselőház együttes üléseinek egyenesen szemkápráztató pompájú termét, amelyben a gótika már teljesen elvesztette ridegségét, csak vonalainak monumentális hatásával érvényesül s beleolvad kelet aranyának ragyogásába. *E hely több mint egy díszes csarnok, itt a magyar nemzet géniuszának valóságos szentélyében állunk.*

Az Országháza pazar kiállítása itt éri el tetőpontját. Körben az oszlopokon a magyar királyok színes ércszobrai. Tartsunk egy rövid áttekintést rajtuk, dióhéjba foglalva össze e helyen a magyar történelmet. Árpád, a honfoglaló után 1001-ben Szent István, a magyar királyság megalapítója, a XI. század végén Szent László, a magyar tengerpart elfoglalója, egyúttal a Keresztes háborúk idejének nagy alakja, majd Könyves Kálmán jön, a középkori magyar tudományos élet megteremtője. A XIII. század közepén IV. Béla a tatárjárás után az országnak újjáépítője. 1301-ben kihal az Árpádház, azóta idegen családok ültek a magyar trónon. A XIV. század közepén az olasz Anjou-ház tagja: Nagy Lajos Magyarországból középeurópai világbirodalmat alakít, amelyet 3 tenger, a Keleti-, a Fekete- és az Adriai-tenger határol. A XV. század közepén él Hunyadi János, a törökgyőző, Magyarország kormányzója; fia, Mátyás pedig a legnagyobb magyar királyok alakjai közé emelkedik. Ő a reneszánsz-művészet és tudomány megteremtője Magyarországon. A 150 éves török idő alatt az

erdélyi fejedelmek az önálló magyar nemzeti lét fenntartói. Később a törököknek 1686-ban történt kiűzése után, a Habsburg-család uralkodói következnek, a többi közt Mária Terézia, aki az újabbkori magyar kultúr- és tudományos életnek egyik legeredményesebb támogatója.

A kupolacsarnokból a képviselők éttermébe jutunk, amelyet 5 magyar vár: Trencsén, Visegrád, Clissa, Árva és Vajdahunyad várának képe díszít, az oldalfalakon pedig: Bölényvadászat a hunok idejében (Attila alakjával) s Középkori halászat a Balatonon. A loggiás erkélyről Buda teljes panorámája. A Főrendiház terme hasonló, csak még díszesebb (aranyozott empiremotivumokkal) a képviselőháznál. Falfestményei ábrázolják: az Aranybulla kihirdetését s Mária Teréziát a pozsonyi országgyűlésen. A delegációs teremben nagy falfestmény (Duditstól), az 1867-i koronázás kardvágása a Ferenc József-téren. A miniszteri szobák közt kiválóan pompásak a miniszterelnök szobái magyaros motivumú luxuriőz bútorzattal. A nagy, széles, bíborvörös szőnyegekkel takart, márványoszlopokkal, szobrokkal díszített lépcsőház levezet a főkapuhoz. Jobbra Steindl Imre, a nagy építész mellszobra, aki rövid idővel az építés befejezése előtt halt meg. A főbejárattól pompás látvány: az előcsarnok, a lépcsőzet és a kupolacsarnok perspektivája.

*

(20) Mindenképpen megtekintésre érdemes *az Igazságügyi Palota nagy csarnoka is* (Hauszmann Alajos alkotása). Nagyon szépek a szélesen felvezető márványlépcsők, loggiaszerűen nyíló felső emeletek, Lotz nagy freskó-tetőfestménye és Stróbl Alajos Justitia szobra carrarai márványból.

A Palotával szemben áll *Kossuth Lajosnak, az 1848—49-i magyar Szabadságharc nagy vezérének fehér márványszobra,* amelyet Horvay alkotott. A szobor a nemzet vezérférfiainak a Szabadságharc szerencsétlen kimenetele miatt átérzett lelki összeroppanását állítja elénk, csak Kossuth szabadságeszme magjait elhintő, szinte dacos mozdulata jelzi a magyarságnak ma is a jövőbe vetett rendíthetetlen hitét. A szobor alakjai: baloldalon Esterházy Pál herceg, Klauzál Gábor, Eötvös József báró, Széchenyi István gróf, jobboldalt

Batthyány Lajos gróf, Szemere Bertalan, Deák Ferenc és Mészáros Lázár.

Ha időnk engedi, innét ejthetjük legjobban útba a

Szent Margitszigetet, (21)

a magyar fővárosnak kétségkívül páratlan ékességű gyöngyét. A sziget felső részén, a strandfürdő alsó bejáratától jobbra, a víztorony alatt átsétálhatunk a sziget túlsó oldalára, *Szent Margit kolostorának hangulatos, mohalepte romjaihoz,* ahol IV. Béla király leánya a XIII. század közepén a tatárveszedelemből történt megmenekülése után Istennek szentelte életét. A Duna partján a József főhercegtől emelt, belsejében művészien díszített kis kápolna. A víztoronytól délre néhány lépésnyire találjuk *„Arany János tölgyeit", amelyek alatt a nagy magyar költő, a Toldi-trilógia hőskölteményszerzője oly szívesen üldögélt.* Oly hangulatosak e fák, mintha a nagy költő ábrándos lelke még ma is vissza-vissza térne e helyhez. A Nagyszálló és Szanatórium mellett elhaladva, az Ybl Miklós által reneszánsz-stílusban épített s reuma, köszvény, ideg- és női bajok gyógykezelésére pompásan berendezett fürdőpalota mögött a 43·3° C. hőfokú kénes forrás színpompás vízesését s a fürdőszezon idején a sziget termálvizével táplált közeli *világvárosi strandfürdőt* is megtekinthetjük. Nagyszabású építészeti alkotás a sziget alsó részén legújabban felépült, télen-nyáron nyitvalevő Nemzeti Sportuszoda. Sétáink közben magunkba szívhatjuk a paradicsomi sziget zöldelő pázsitjainak, évszázados fáinak balzsamos levegőjét, amelyet a rózsanyílás idején 20.000 rózsatő is illatosít s avat nemcsak a főváros, de a hatalmas Dunafolyó legszebb tündérligetévé. Szép nyári estéken a felsőszigeti vendéglő a fővárosnak egyik leglátványosabb mondain szórakozóhelye, tánccal, cigányzenével stb. A klasszikus zenét kedvelők pedig a Víztoronynál esténkint elsőrangú szimfónikus hangversenyeket hallhatnak.

A Margitszigetről a városba visszatérve, a nagyobbrészt *szecessziós stílusban épült palotákkal szegélyezett Lipót-körúton* haladunk a Nyugati pályaudvarhoz, Budapest legrégibb pályaudvarához, útközben baloldalt hagyva el a Fellner és Hellmer által épített Vígszínházat. A Nyugati pályaudvartól rövid idő alatt érjük el a Nagykörúton az

(22) **Andrássy-utat.

Az Andrássy-út Európa nagyvárosainak egyik legszebb útja. Nagyrészt reneszánsz-stílusú palotái szép harmóniába olvadnak össze, anélkül, hogy a kép unalmassá válnék. E sugárút megépítése id. gróf Andrássy Gyula gondolata volt, aki a környék rozoga városrészét lebontatván, 1872-ben utat nyitott a 2300 méter hosszú boulevardnak.

Az Oktogon-térnél metszi a Nagykörút az Andrássy-utat. A most Frankfurti Biztosító felírást viselő komor palota, a *gróf Batthyány-palota, ahol a kommün idején a fekete bőrkabátos, rettegett Lenin-fiúk terrorcsapata tanyázott.* Tovább az Andrássy-úton jobbra, a 69. szám alatt a Régi Műcsarnok, benne az Iparművészeti Társulat állandó kiállítása, különösen érdekes a modern magyar műipar és a magyar háziipar megismerése céljából. A 75. szám a Magyar Államvasutak igazgatósági palotája.

A Köröndön felállított szobrok közül figyelemreméltóbbak (balra) gr. Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek (uralkodott a XVII. század első felében), a törökök elleni küzdelmek legendás hősének, Zrinyi Miklósnak és Bocskai Istvánnak a szobra.

A villasor kezdetén a 104. szám alatt a gr. Széchenyi Lászlóné, szül. Vanderbylt Gladys palotája. Most elérjük a város egyik legművészibb hatású részletét, a *Millenniumi emlékmű* előtti teret. A hatalmas félköralakú emlékmű Magyarország 1000 éves fennállásának emlékére emeltetett. (Zala György alkotása.) Félkörben a nagy királyok szobrai. Néhányat a kommunisták megsemmisítettek 1919-ben. Az oszlopon Gábor arkangyal szobra, alatta a honfoglaló 7 vezér lovasszobra az élén Árpáddal, akinek alakja egykor Attiláéhoz hasonlóan rettegett volt Európa műveltebb népei előtt, mint ahogy a magyarokat is a húnok ivadékainak tartották. A hún-magyar rokonságra kétségkívül utal Hunor és Magor mondája, amely szerint a két testvérbátya, Hunor és Magor egy szarvas üldözése közben vesztették el az utat az őserdőben; e két egymástól elszakadt testvértől eredtek a monda szerint a húnok és magyarok. A történelemtudomány mai álláspontja szerint az a nézet vezet, hogy egy eredetileg hún, avar, bolgár töredékeket magában foglaló török fajú hódító csoport magával sodort egy finn-

ugor nyelvű keletbalti csoportot s ismét egy nagyobb török törzzsel gyarapodott; ezeknek keveredéséből s egyesüléséből alakult ki Árpád vezérlete alatt a magyar nép.

Az emlékműtől jobbra van a *Műcsarnok*. Arányos görög stilű, olaszos hatás alatt, színes terakotta díszítésekkel gazdagított épület.

Balra van a **Szépművészeti Múzeum görög re- (23)
neszánsz-stílusú épülete. Épült 1900—1906-ig. (Nyitva naponkint (hétfő kivételével) d. e. 10—½2-ig. Belépti díj 40 fillér.) Régi képtára a klasszikus mesterek, Raffael, Bellini, Correggio, Tizian, Murillo, Goya, Rembrandt, Hals, Van Dyck, Rubens stb. nem egy mesterművét tartalmazza. Az új képtára pedig a külföldön, sajnos, nem eléggé ismert magyar mesterek: Munkácsy, Paál, Székely, Szinnyey-Merse, Benczur stb. műveivel ismerteti meg az idegent; ezek az alkotások a klasszikusok színvonalán állanak. (Részletesebb leírást lásd a 43. oldalon.)

A városligeti tó hídján áthaladva, **Vajdahunyad (24)
vára rekonstrukciója előtt állunk. *A főhomlokzata a Hunyadiak erdélyi, még ma is álló kastélyának eredetileg az ezredéves kiállítás részére épült reprodukciója. Belső udvara a régebbi magyar építőművészet emlékeinek felelevenítésével a hazai építészet egész fejlődését adja;* ennek főbb részletei: balra a román stílusú jáki kápolna, a gótikus udvar remek loggiával s majd a híres barokképítész, Fischer von Erlach modorában épült barokk-stílusú épületrész. Az épületcsoportnak azonkívül számtalan művészi részlete, Magyarország történelmi értékű híres épületeinek egy-egy részletét olvasztja össze művészi harmóniában. A gyönyörű épületkomplexum Alpár Ignác műve.

A főbejárattal szemben van IV. Béla király jegyzőjének szobra (élt a 13. század közepén); neki köszönhető a magyarok őstörténetének ismerete. Könyvének első oldala, amelyen a neve állott, hiányzik; ezért nevezzük „Anonymus"-nak (névtelennek).

Az egész épületcsoportot igénybevevő *Mezőgazdasági Múzeum* a fővárosnak egyik különlegesen érdekes gyüjteménye. (Nyitva hétfő és péntek kivételével naponkint 10—1-ig, díjtalanul.) *Szakszerű feldolgozás és tudományos gazdagság tekintetében páratlan az egész világon s a magyar kultúrmunka alaposságának*

is egyik nagyszerű dokumentuma. Művészi modellekben megmintázva úgyszólván az egész magyar életet eleveníti meg termeiben, kezdve az ősfoglalkozásoktól a pásztorélet, gazdálkodás, halászat, vadászat stb. teljes bemutatásáig. Tartalmazza ezenkívül az összes ezirányú tudományos eszközöket. Részletesebben lásd a Múzeumoknál.

(25) Innen csak néhány lépésnyire van a ***Széchenyi-gyógyfürdő**, a főváros kezelésében lévő pompás modern fürdőpalota, gazdagon díszített hallal s luxuriőz magánfürdőkkel. 73 fok C. forró forrásvizét majd 1000 méter mély artézi kút szolgáltatja. *Pazar strandfürdője egyik legnagyszerűbb látványossága a fővárosnak,* amely hatalmas oszlopsorokkal, fehér márványszobrokkal körülvett, nyáron színpompás fürdőélet színhelyét képező medencéivel a régi római termák emlékét idézi fel. (Megtekinthető nyáron, egész napdíjalanul.) A fürdő mögött nem messze, egy kerek arénaszerű épületben van elhelyezve a magyar festőművészet legmonumentálisabb alkotása, *Feszty Árpád körképe* a magyarok bevonulásáról. Úgy külföldiek, mint magyarok, ha a rendelkezésre álló idejük lehetővé teszi, felejthetetlen impressziót nyernek itt a világtörténelmi jelentőségű, ezerév előtti eseményekről. A színdús körkép főbb részletei: Árpád és a vezérek bevonulása, harc a szlávokkal, a fejedelemasszony és a magyar nők bejövetele az ökrös szekereken, előttük a pogány oltár, a nőrablás, a pogány magyarok lóáldozása, a sátorverő magyarság stb. (A körkép 50 fillér beléptidíj mellett tekinthető meg.)

(26) A közeli *Székesfővárosi Állatkert a modern állatkertek egyik mintaképe,* ahol az állatok lehetőleg környezetük festői felelevenítése keretében találnak elhelyezést. Esténkint közkedvelt sétahely is, népszerű hangversenyekkel.

A Mezőgazdasági Múzeum mögött kis körsétát téve a Városligetben, amelyet még 100 év előtt a nagy József nádor létesített, a Washington-szobor útbaejtésével a nyári délutánok elegáns sétahelyére, a Stefánia-útra érhetünk.

(27) A városba való visszatérésre a *Városligeti Fasor (Vilma királynő-útja)* kínálkozik. Szintén *József nádortól létesített pompás útvonal, százados* fákkal, kétoldalt gazdag és előkelő családok palotái, villái, árnyas kertektől körülvéve. Jobbra (a 10. sz. alatt) van a főváros leggazdagabb magángyüjteményéből létesült Ráth György Múzeum, kivált becses hollandi festményeket, köztük Rembrandt híres „Mészárszékét" foglalja magában. Balra egy bizarr épület, a magyar-finn stílusban épült, hún-magyar rovásírásból vett motivumokkal díszített református templom.

Visszakanyarodunk ismét az Andrássy-útra. Jobbra Ybl Miklós legsikerültebb alkotása, *a magyar királyi* (28) *Operaház,* — épült Ferenc József király költségén 1875—1885-ig, akkor a világ első sűlyeszthető színpadával. Berendezésének minden részlete művészi tökéletességű. (Vele szemben egy szép neo-gót stílusban épült palota, Lechner Ödön egyik jeles alkotása.) — A főbejáratnál Liszt Ferenc és Erkel Ferenc ülőszobra. (A nézőtér mennyezete Lotz Károly legnagyobb alkotása, az Olympus. A büffé falképei Feszty Árpádtól valók. Pazar kiállítású a díszlépcső is.)

A Liszt Ferenc-téren a *Liszt Ferenc Zeneművészeti főiskola,* az I. emeleten Liszt Ferenc-ereklye múzeumával. Érdekesek ezüsthangjegytartója, karmester pálcája, régi zongorája, amelyen még Beethoven is játszott, Bösendorfer zongorája, papi talárja, szobrai, levelei stb. Az Andrássy-útra néz Jókai Mórnak, a legnagyobb magyar regényírónak a szobra, akinek külföldi nyelvekre is lefordított műveiben („Az új földesúr", „Egy magyar nábob", „Kárpáthy Zoltán" stb.) külföldiek kimeríthetetlen forrást találnak a magyar élet megismerésére.

Utunk ezután a

*Szent István Bazilikába (29)

vezet, amely Magyarország legpompásabb temploma és a mult század második felében félszáz esztendeig épült (1851—1906). Az építést Hild József kezdte meg és Ybl Miklós fejezte be, klasszikus reneszánsz stílusban, amelybe azonban szintén vegyült valami keleties elem s ez a templom alapformája; nem a szokásos latin kereszt, hanem a minden irányban egyforma hosszúságú görög kereszt. A templom kupolája, amely az első építkezésnél beomlott, néhány méter híján 100 m.-nyire van az utca színe fölött.

Belseje márvány, mozaikok, freskók, festmények,

értékes szobrok összhangja. A kupolát tartó oszlopok szobrai közt a legszebbek Szent Gellért és Szent Imre Stróbltól és Szent László Fadrusztól. A főoltáron Szent István szobra; az 5 dombormű Szent István életéből vett eseményeket örökít meg, Asztrik püspök meghozza Szent Istvánnak a Szent Koronát, a pannonhalmi apátság alapítása, Kupa lázadásának leverése, Szent István oktatása és a szent korona apoteózisa.

A szentély szép mozaikjai Benczur Gyula mesterművei. A legszebb 2 oltárkép: jobbról (Benczur Gyulától) Szent István felajánlja a Szent Koronát Szűz Máriának, balra (Stettka Gyula) Krisztus a keresztfán. (Benczur képénél megfigyelendő, hogy mily harmóniával olvadnak a kép színei a márványoltár színeibe.) A templom orgonája az ország egyik legnagyobb orgonája.

Az árnyas Erzsébet-térnek, Semmelweis Ignác dr. híres orvostanár szép márványszobrának és a forgalmas belvárosi utcáknak útbaejtésével elérjük a *Vörösmarty-teret. Itt van Vörösmarty költőnek szép márványszobra* (Kallóstól). A szobor alakjai a magyar nép apraját és nagyját ábrázolják, amint lelkesen éneklik a Szózatot.

Körutunk után, az előkelő dunaparti szállóktól a Carlton, a Bristol, a Hungária és a Dunapalotától szegélyezett

(30) ***dunaparti Korzóra**

érünk vissza, amely a szép időszak estéin a pesti szépasszonyok, elegáns katonatisztek, a nagyvilági közönség kedvenc sétahelye. Illatos akácfáktól szegélyezett útvonala mentén számos pazar kávéház, amelyekben a híres magyar cigányzenekarok játszák a közkedvelt magyar dalokat. Itt a rakpartoknál horgonyoznak a Magyar kir. Folyam- és Tengerhajózási Rt. és az Első Dunagőzhajózási Rt. hatalmas termesgőzösei, fürge csavargőzösök szelik szüntelen sürgés-forgással a folyó habjait. Este pedig, ha kigyulladnak mindkét part megszámlálhatatlan lámpái, ha egyes napokon felragyog a kivilágított Citadella, a Koronázási templom és a Halászbástya tündöklő csodavára s Buda tornyainak fekete, cakkos sziluettje rajzolódik bele az alkonyati ég halványpiros hátterébe s mindez százszoros csillogással

tükröződik a folyóvíz vibráló fényfelületén, a néző oly tündöklő látványnak szemtanuja, amilyet csak Budapest „A Duna Királynője" nyujthat. *Elvonultak előttünk a középkori, a reneszánsz, a barokk, a modern építészet s a színpompás magyar művészet műemlékei. Komor gótikus alkotások, a török és mór építőművészet keleti bűbája, tornyok és bástyák váltakoztak. Láttuk a királyok koronázásának színhelyét, kontinensünk leghatalmasabb parlamentjét, kisvárosiasan csendes és hangulatos utcácskákat, párizsias boulevardokat, fasoros rakpartsétányokat, honfoglalók, királyok, törökverő vezérek, szabadsághősök emlékműveit, méltóságukban megihlető középületeket, évszázados családok történelmi atmoszférát sejtető palotáit. Élveztünk napsütötte kilátásokat erdőkoszorúzta hegyekre, egy hatalmas folyóra s a messze távolba elterülő házrengetegre. Parkok gondozott sétányai s tarkaszínű virágágyai, karcsún ívelt hidak, előkelő színházpaloták, görög oszlopcsarnokú múzeumok, márványos, szemkápráztatóan luxuriőz fürdőpaloták vonultak el szemeink előtt.*

Olyan körsétát fejeztünk be, amelyben történelmi emlékek, természeti szépségek s művészeti alkotások színdús sorozatban követték egymást s a benyomásoknak olyan gazdagságával telítették a látogatót, hogy azt minden fogékony lélek felejthetetlennek fogja érezni.

Történelmi érdekességű kirándulás Aquincumba és a Római fürdőbe.

Elérhető a budai Pálffy-térről helyiérdekű villanyos-vonattal. A vonatok átlag óránkint közlekednek és a menetidő 20 perc. Menettérti jegy II. o. 70 fill., III. o. 60 fill. Nyáron hajóközlekedés is van az Eötvös-térről a Római fürdő hajóállomáshoz (menettérti jegy I. o. 2 P, II. o. 1.20 P), ahonnét Aquincum még kb. 20 percnyi sétával érhető el. Aquincumban majd kétezer év előtti kulturélet romjai előtt állunk s nem kerülhetjük el, hogy bámulattal ne szemléljük ezen fejlett műveltségnek emlékeit. A városnak a Kr. u. első században körülbelül 60.000 lakósa lehetett. Hadrian császár (Kr. u. 100 körül) Aquincumot római municipiummá, Septimus Severus pedig Kr. u. 200 körül római Coloniává tette. *Fényes napokat kivált akkor élt a város, mikor Valentinianus császárt 375-ben itt kiáltották ki a légiók császárrá.* De a dicsőség már nem sokáig tartott, mert a hunok és avarok romba döntötték az ókori műveltségnek ezen egyik legészakibb végvárát. Az Ó-Budától Aquincumig vezető vízvezeték pillléreit még ma is látni a vonatról.

A mult század vége felé kezdett ásatásokkal került napfényre a vasúti átjárón túl az Aréna (amfiteatrum), ahol még ma is láthatók a lépcsőzetesen emelkedő ülőhelyek, a vadállatok őrzésére szolgáló kamrák, a küzdőtér, stb. A papföldi ásatások mindjárt az állomás közelében vannak. Itt megtekintjük az egykori *tornacsarnokot,* az összejövetelekre szolgáló *oszlopcsarnokot,* a nyilvános *nagy fürdőt,* a még ma is látható légfűtésszerű berendezésével. A fürdőtől délre van a vásártér és néhány *lakóház* maradványa. Egyik főérdekessége az ásatásoknak *Mitrának,* a perzsa napistennek *temploma.* Az aquincumi múzeum (nyitva naponkint 9—12, d. u. 15—18 óráig díjtalanul) az itt talált római régiségeknek gazdag gyűjteménye. Unikum benne az itt őrzött ókori byssus szövet maradvány. A fentemlített Aréna közelében van a Római fürdő árnyas ligetben, kedvelt uszodával és vendéglővel.

Aquincumtól csak 10 percnyire van vonattal a nyáron közkedvelt *Csillag-hegyi strand- és hullámfürdő* szép parktól körülvéve.

Ó-Budán, a Kiscelli-út vezet fel a *Schmidt Miksa-kastélyhoz,* az egykori (1738-ban épült) Trinitárius zárdához, amelynek ódon falaktól körülvett hangulatos udvara, vadregényes kertje, de az ősi kastélyban elhelyezett antikbútor múzeum is érdemes a meglátogatásra.

Az *Ibusz* autocar tura Aquincumba és Csillagfürdőre személyenkint 12 P-be kerül. Az Autotaxi Automobil közl. r.t. ezen II. sz. turájára nagykocsi ára 25 P, kiskocsi 22 P.

Múzeumok főbb látnivalói
és mikor tekinthetők meg a nevezetességek?

Rövid tartózkodásnál elsősorban a ** és *-gal jelölt nevezetességek tekintendők meg.

** **A Szépművészeti Múzeum** (Aréna-út).

Régi mesterek tára nyitva: kedd, csütörtök, vasárnap. — Magyar mesterek szerda, péntek, vasárnap.

Szobrászat: kedd, csütörtök, péntek, szombat, vasárnap. Grafika: hétfő, szombat, vasárnap.

Nyitva mindig 10—13.30 óráig.

Belépti díj 40 fillér. Vasárnap d. e. 10—11-ig díjtalan.

A Szépművészeti Múzeum alapját a herceg Esterházy Miklós és a Nemzeti Múzeum képtára, valamint az ezeket kiegészítő Pálffy-gyüjtemény vetette meg. Sokezer kép és szobor található a két emeletet is megtöltő termekben, úgyhogy méltán felvetődhetik a kérdés, hogy ezek közül főleg mit nézzünk meg. Akinek csak 1 óra ideje van, az vagy az I. emeleten balra levő *magyar képtár* Borsos, Zichy, Székely, Benczur, Lotz, Szinnyei, Munkácsy képeit, vagy az I. emeleten jobbra levő *régi mesterek tárában látható* Raffael, Bellini, Luini, Boltraffio, Correggio, Giorgione, Tizian, Murillo, Greco, Goya, Rembrandt, Van Dyck, Rubens, Jordaens stb.

képeket nézze meg. Ha legalább 2 óra idő áll rendelkezésünkre, úgy mindkét gyüjteményt nézzük meg, valamint a földszinti *szoborgyüjteményben* baloldalt található Leonardo da Vinci kis lovasszobrot és a jobboldalt elhelyezett magyar és modern szobrokat. — Aki a Szépművészeti Múzeumnak egy második látogatást is szentelhet, az a II-ik emeleten elhelyezett XIX. századbeli külföldi és a XVII. és XVIII. századbeli olasz és francia mesterek műveit is szemlélje meg.

***A legújabb kor magyar mestereinek művei** az Andrássy-út 69. sz. a. Régi Műcsarnokban vannak elhelyezve. Ferenczy, Iványi-Grünwald Béla, Csók, Rippl-Rónai, Vaszary, Mednyánszky, Rudnay, Koszta, Hatvany és más mesterek érdekes művei. Nyitva hétfő kivételével minden nap 10—13.30 óráig. Beléptidíj 40 fill. Vasárnap 10—11-ig díjtalan.

** **A Mezőgazdasági Múzeum** (lásd a leírás 24-ik pontját is a 37. oldalon.) Nyitva hétfő és péntek kivételével minden nap 10—13 óráig díjtalanul.

A Mezőgazdasági Múzeumban a nagyközönség részére elsősorban érdekesek: balra a mezőgazdasági gépek, ipari berendezések kiállítása, jobbra a gabona számos válfaját, a növényi betegségeket, a kártékony rovarokat bemutató gyüjtemények. Az első emeleten kivált Vastagh György ló- és szarvasmarha-modelljei vonják művészi kidolgozásukkal magukra a figyelmet. Festőien van elhelyezve a halászati és vadászati rész is. Akinek igen kevés ideje van a múzeum megtekintéséhez, annak főleg ezen utóbbi részt ajánljuk figyelmébe!

****A Magyar Nemzeti Múzeum** (lásd a leírás 4-ik pontját a 12. oldalon.) A Régiség- és Történelmi tár nyitva kedd, csütörtök, szombat, vasárnap. Az állat- és ásványtár hétfő, szerda, péntek, vasárnap 9—13.30 óráig. Beléptidíj 40 fill. Vasárnap díjtalan. A Széchenyi Könyvtár, az ország legnagyobb és legelső könyvtára vasárnap kivételével naponkint 9—14 óráig van díjtalanul nyitva.

***Az Iparművészeti Múzeum** (lásd a leírás 5-ik pontját a 13. oldalon.) Nyitva hétfő kivételével naponkint 9—13.30 óráig. Beléptidíj 40 fill., vasárnap díjtalan.

Az Iparművészeti Múzeum a magyar iparművészet egész fejlődését bemutatja. Rendkívül gazdag a keramiai gyüjtemény, a magyar nép színpompás himzéseinek gyüjteménye, az ötvösművészet remekeinek kiállítása, a különböző stílusok változását bemutató régi bútorgyüjtemény. Külön érdekessége a 18-ik századbeli barokk stílusú Kőszegi gyógyszertár. A külföldi porcellán-iparból kivált a meisseni és a wieni van szépen képviselve.

*

A többi gyüjtemények között kivált érdekesek:

***A Néprajzi Múzeum** (X., Hungária-körút Elnök-utca sarok). Nyitva minden nap 9—13.30 óráig. Beléptidíj 40 fill. Vasárnap díjtalan. E múzeum első emeletén Nagy-Magyarország összes népviseleteit, népies kézimunkáit, eszközeit mutatja be ritka szép elrendezésben. A magyar néprajzi tár jó fogalmat ad a látogatónak a magyar nép életéről, lakóházáról, bútorzatáról, berendezéséről stb., miért is meglátogatása nagyon ajánlatos. A második emeleten a tengerentúli népekre vonatkozó gyüjtemények vannak elhelyezve.

A Tudományos Akadémiában elhelyezett **Történelmi arcképcsarnokban** többek között II. Rákóczi Ferenc, Mária Terézia, II. József, Türr István, Tisza Kálmán, Erzsébet királynő arcképei, Lotz, Benczur, Szinnyei-Merse festők önarcképei láthatók. Nyitva szerda, péntek, vasárnap 10—13 óráig, díjtalanul.

A Széchenyi és Goethe Múzeum is a Tudományos Akadémián van elhelyezve. A Széchenyi Múzeum nyitva kedd, csütörtök, szombat, a Goethe-szoba hétfő, szerda, péntek 10—12 óráig, díjtalanul.

***A Ráth György Múzeum** (Vilma királynő-út 12.) a fővárosnak legszebb magángyüjteménye. (Itt van Rembrandt hires „Mészárszék"-e, Tizian „Házasságtörő asszony"-a, több kis Rubens kép stb.) Van érdekes ókori bronz-, porcellán-, szőnyeg- bútorgyüjtemény is tetszetős elrendezésben. Nyitva kedd, szerda, csütörtök, szombat, vasárnap 9—13.30 óráig. Beléptidíj 40 fill.

A Petőfi Múzeum (Bajza-u. 21.) a Petőfi és Jókai ereklyemúzeummal, érdekes magyar kapuzattal és pitvarral. Nyitva minden nap, reggeltől estig. Beléptidíj 20 fill.

A Liszt Ferenc Múzeum a Zeneművészeti Főiskolában, Liszt Ferenc-tér. Minden nap bármikor díjtalanul megtekinthető. Jelentkezés a titkárságnál. — Liszt Ferenc érdekes képei, levelei, hangjegyei, Liszt Ferenc tulajdonában volt Beethoven zongora, stb.

***A Fővárosi Múzeumban** (Városliget, Stefánia-út), a régi Buda és régi Pest város érdekes látképei, tervei, okmányai,

híres embereinek arcképei láthatók. Itt van elhelyezve Benczur Gyula nagyszabású képe: „Budavár visszafoglalása 1686-ban“. Nyitva kedden délután 16—19, pénteken 9—13, vasárnap 10—13 óráig, díjtalanul.

A Hopp Ferenc Keletázsiai Múzeum (Andrássy-út 103.). Keletindiai, kínai, japán, nagyrészt a XVI—XVII. századból származó régiségek, néprajzi érdekességek, Hopp Ferenc világutazó hagyatéka. Nyitva kedd, szerda, szombat, vasárnap 10—13 óráig. Beléptidíj 40 fill.

Feszty körkép (Városliget), reggeltől estig megtekinthető. Beléptidíj 50 fill.

Az Erzsébet Királyné Múzeum a Királyi Palotában hétköznaponkint 9—13 óráig, délután 15—17 óráig, vasárnap 9—13 óráig van díjtalanul nyitva.

A Közlekedési Múzeum (Városliget), május 15.—október 15-ig kedd, péntek 9—12 és 14—17 óráig, vasárnap 9—13 óráig van díjtalanul nyitva.

A Földtani Múzeum (Városliget, Stefánia-út), csütörtök és vasárnap 10—13 óráig, csütörtökön 50 fill. beléptidíjjal, vasárnap díjtalanul tekinthető meg.

A Népegészségügyi Múzeum (VI., Eötvös-u. 3.) előzetes bejelentésnél naponkint 10—13 óráig díjtalanul tekinthető meg.

A Gróf Zichy Fővárosi Múzeum régi képtára (Verpeléti-út 3.) vasárnap 10—13 óráig díjtalanul van nyitva.

Schmidt Miksa antikbútor és műgyűjteménye, III. ker., Kiscelli-út. Nyitva hétfőn délután 13—15 óráig, díjtalanul. Máskor előzetes bejelentésre. Telefonszám: 624—60.

Magy. Kir. Posta Bélyegmúzeuma (Krisztina-körút 12.). Nyitva kedd és péntek 10—13 óráig. Beléptidíj 40 fill.

Kiállítások.

Műcsarnok (Aréna-út) tavaszi, őszi, téli tárlata, kiállítások alkalmával naponkint 10—14 óráig van nyitva. Beléptidíj 2 P.

Nemzeti Szalón (Erzsébet-tér). Modern képkiállítások. Naponkint 9—16 óráig. Vasárnap 10—14 óráig. Beléptidíj 1 P.

Ernst-múzeum (Nagymező-utca 8.). Naponkint 9—16 óráig. Vasárnap 10—14 óráig. Beléptidíj 1 P.

Iparművészeti Társulat állandó kiállítása (Andrássy-út 69.). Naponkint 9—14 óráig. Beléptidíj 40 fillér.

Nevezetes középületek.

***Királyi Palota.* Naponkint nyitva 9—15.30 óráig, vasárnapnap 9—12.30 óráig. Beléptidíj 1 P, tanulóknak csoportosan 20 fillér.

***Országháza.* Belépés I. számú kapun. Mindennap alkonyatig megtekinthető. Beléptidíj 50 fillér, tanulóknak 30 fillér.

Országház múzeuma naponkint 9—14 óráig, díjtalan.

Országos levéltár lépcsőházi magyar történelmi freskói, hétköznaponkint 9—14 óráig, díjtalan.

Fővárosi nyilvános könyvtár (VII., Reviczky-utca 1., Wenckheim-palota. Újabb pompás látványossága a fővárosnak. Naponkint 9—19 óráig, vasárnap 10—13 óráig szabad.

Természetrajzi gyüjtemények.

Székesfővárosi Állatkert (Városliget). Egész nap megtekinthető. Beléptidíj 70 fillér. Vasárnap és csütörtökön 50 fillér. Gyermekjegy 30 fillér.

Tudományegyetem növénykertje (IX., Romanelli-u. 25.). Hétköznapokon 8—12 és 14—18 óráig tekinthető meg. Beléptidíj 10 fillér.

A Nemzeti Múzeum állatárát lásd Nemzeti Múzeum.

A Nemzeti Múzeum növénytára a Tudományos Akadémián van elhelyezve. Megtekinthető előzetes bejelentésre díjtalanul.

Üdülőparkok.

Szent Margitsziget. Beléptidíj 30 fillér, vasárnap 50 fillér. Autó vagy kocsi 1 P.

Angol Park (Városliget). Nyáron naponkint 14—éjjel 2 óráig. Beléptidíj 30 fillér.

II. RÉSZ.

Idegenforgalmi útmutató.

Budapesti szállodák.

Jelmagyarázat: Á = ágyak száma, F = fürdőszobák száma.

A) **kategória.** *Dunaparti szállodák:*)*

Dunapalota (160 Á, 75 F), Hungária nagyszálló (350 Á, 60 F), Szent Gellért-szálló (320 Á, 80 F), Carlton (160 Á, 60 F), Bristol (180 Á, 40 F).

A *Belvárosban:* Astoria (260 Á, 80 F), Vadászkürt (80 Á, 15 F).

A *főútvonalakon:* Royal nagyszálló (440 Á, 80 F), Britannia (200 Á, 20 F), Pannonia (180 Á, 10 F). *Budán:* Bellevue (70 Á, 15 F).

Margitszigeten: Margitsziget nagyszálló (320 Á, 40 F).

I. kategória. *Jó polgári szállodák:*

Belvárosban: Erzsébet királyné (110 Á, 5 F).

A *főútvonalakon:* Continental (250 Á, 20 F), Nemzeti (100 Á, 10 F), Palace (160 Á, 15 F), Metropol (240 Á, 25 F).

A *Keleti pályaudvar közelében:* Imperial (220 Á, 20 F), Park (250 Á, 20 F), Központi (130 Á, 5 F).

A *Nyugati pályaudvar közelében:* István király (80 Á, 5 F), Meran (80 Á, 5 F),

Budán: Szent Lukácsfürdő (100 Á; gyógyfürdők). Esplanade (260 Á, 20 F), Svábhegy nagyszálló (70 Á, 2 F).

II. kategória. *Egyszerű polgári szállodák:*

A *főútvonalakon:* Arlon (Paulay E.-u. 52.) (80 Á, 2 F), Európa (Nagymező-u.) (90 Á, 2 F), London (Vilmos császár-út) (100 Á, 2 F), Orient (Dohány-u.) (70 Á, 2 F), Savoy (József-körút), (80 Á, 2 F).

A *Keleti pályaudvar közelében:* Adria (70 Á, 1 F), József főherceg (Baross-tér) (80 Á, 3 F).

A *Nyugati pályaudvarnál* Westend (60 Á, 2 F).

Budán: Fiume (70 Á, 2 F).

Tájékoztató szállóárak:

	A) kat.	I. kat.	II. kat.
Egyágyas szoba	8 P-től	6 P-től	4.50 P-től
Egyágyas szoba fürdővel	15 P-től	12 P-től	— P-től
Kétágyas szoba	14 P-től	10 P-től	8 P-től
Kétágyas szoba fürdővel	22 P-től	18 P-től	— P-től
Reggeli	1.50 P-től	1 P-től	0.80 P-től
Ebéd vagy vacsora . .	4—7 P-től	2.50—3 P-től	2 P-től
Penzioárak	16 P-től	12 P-től	8 P-től

*) A dunaparti szállodák Dunára néző szobái átlag 20%-al drágábbak a feltüntetett áraknál.

Penziók.

A Belvárosban:

Bajor, Váci-u. 10.
Comfort, Petőfi Sándor-u. 5.
Darányi, Sütő-u. 2.
Erzsébet, Váci-u. 40.
Exquisite, Piarista-u. 6.
Gizella, Harisköz 4.
Grimm, Vigadó-u. 2.
Győrfi, Harmincad-u. 3.
Hajduska, Párisi-u. 4.
Renaissance, Irányi-u. 21.
Ungár, Váci-u. 18.
Vilma, Váci-u. 11/b.

A Belváros közelében:

Andrássy, Andrássy-út 21.
Anker, Deák Ferenc-tér 6.
Bellevue, Géza-u. 3.
Budapest, Falk Miksa-u. 10.
Dombay, Vécsey-u. 4.
Elite, Bálvány-u. 24.
Gröbel, Kossuth Lajos-tér 14.
Imperial, Lipót-körút 10.
Kossuth, Kossuth Lajos-tér 10.
Kuria, Honvéd-u. 18.
Lakatos, Hold-u. 29.
Nádor, Nádor-u. 24.
Palace, Károly-körút 3.
Palatinus, Falk Miksa-u. 3.
Szabadság, Aulich-u. 8.
Vázsonyi, Pannonia-u. 10.
Viktória, Baross-u. 45.

Budán:

Hadik, Horthy Miklós-út 28. Semmering, Zugligeti-út 19.

Átlagos teljes penzió-árak a felsorolt penziókban: 6—10 pengő naponkint.

Látogatott, közkedvelt kávéházak.

Cigányzenével. Aki esti kávéházi életet akar látni és jó cigányzenét hallgatni, az a **Spolarich*-kávéházat (József-körút 37.), vagy **Baross*-kávéházat (József-körút 45.) keresi fel. Utóbbi helyen úgy délután, 5—7-ig, mint este 9 óra után táncolni is lehet.

Szalon-, jazz-zene van: az Ostende-kávéházban (Rákóczi-út 20.), Negresco (Ferenc József-rakpart), Dunakorzó, *Bodó* (József-körút), *Pátria* (Erzsébet-körút), *Bizánc* (Teréz-körút) és az *Emke*-kávéházban, (Erzsébet-körút 2.) stb. *Budán* a legkedveltebb kávéházak cigányzenével: a Szeiffert (Margit-körút), a *Lánchíd*-kávéház (Clark Ádám-tér) és a *Philadelphia* (Alagút-u.)

Nagyforgalmú kávéházak zene nélkül: *Belvárosi-kávéház, (Apponyi-tér), *New York, (Erzsébet-körút), *Abbázia, (Oktogon), Venezia, (Ferenc József-tér) stb.

A főváros *legfényesebb cukrászdái és teázóhelyiségei* a *Gerbeaud, (Vörösmarty-tér), *Flóris, (Vörösmarty-tér) és Lukács-cukrászda (Váci-u. 7. és Andrássy-út 70.), a d. u. 5—7 órai tea idejében a leglátogatottabbak. Budán: az Auguszt (Krisztina-tér).

Vendéglők.

Első sorban az előkelő szállók nyilvános éttermei említendők.

Mint **magyaros specialitások** kivált látványosak: az **Országháza pince,* (Országház; bejárat a rakpart felőli oldalon, a torony alatt) és a **Spolarich vendéglő,* (Ferenciek tere 7.) Mindkettő magyaros berendezéssel és festői, népies freskóképekkel díszítve.

Érdekes, hangulatos kis sörözők: az Apostolok, (Kigyó-u. 4.), a Mátyás-pince, (Eskü-tér 6.), a János vitéz söröző, az Erzsébet királyné szállóban (Kecskeméti-u.), Debrecen (Rákóczi-út 88.), Hági-söröző, Huszár-u. 7., (a Debrecen mögött). Vámház-pince (IX., Sóház-u. 11.), Kakaskapu-söröző (Pálffy-tér).

Ezek bármelyikét felkeresve, jól fogja magát érezni a látogató.

Hangulatos nyári vendéglők.

Budapestnek igazi varázsát nyári estéken a nyári vendéglők felkeresésével ismerjük meg, melyek közül a leglátogatottabbak:

*Szent Margitsziget Felső vendéglő** (zenével és tánccal és 11 óra után a Parisien Grill mondain nyári helyiségével).

*Szent Gellért szálló hullámfürdő terrasza** tánccal, a kis terraszon cigányzenével (Gundel vendéglő).

*Gellérthegyi kioszk,** a főváros felejthetetlenül ragyogó éjjeli panorámájával, mely sok tekintetben a nápolyi Posillipo kilátására emlékeztet (cigányzene, tánc).

*Dunapalota** tetőterrasz, igen szép dunai panoráma.

*Bellevue szálló** kerthelyisége Attila-u. (tánc).

Jánoshegyi nagyvendéglő Jánoshegy tetején. Igen szép kilátás a kivilágított fővárosra.

Ezek közül legalább egyet minden látogatónak fel kell keresnie.

Hangulatos kisebb budai nyári vendéglők, jó cigányzenével:

*Zöldfa** (Krisztina-tér), *Hoffmann** Vén-diófa (Pálya-u. 2.)

Zigler (Cakó-u.) Kis Royal, Márvány-u. 19., Márvány mennyasszony (Márvány-u. 6.)

Kakuk (Kereszt-u. 4.), Kis Pipa (Margit-körút 14.), Bagolyvár (Margit-körút 20.) Ketter (Horthy Miklós-út 48.), Balázs (Hüvösvölgy), Fácán (Zugliget).

Nyári vendéglők este szimfónikus zenével:

Gundel Városliget, Állatkert, Margitsziget Márkus vendéglő, itt d. u. szimfón. zene és este cigányzene, Margitsziget Víztorony, Lukács-fürdő.

Szép nyári délutánokon mondain uzsonnázó és tánchelyek:

Floris Margitsziget, Gellért hullám-terrasz.

Dunapalota kerti terrasz, Gerbeaud városligeti pavillon (az utóbbi tánc nélkül, de cigányzenével) Spolarich Margitsziget.

Leglátogatottabb tánchelyek télen:

Délután 5—½8-ig: Dunapalota, Gellért-szálló, Hungaria, Bristol, Astoria, Royal-szálló.

Este Dunapalota, Astoria, Royal, Bellevue, Britannia szálló, Belvárosi kávéház.

Nyári szimfónikus hangversenyek:

A székesfővárosi zenekar hangversenyei a Városligeti Iparcsarnok előtt júniustól—augusztus végéig, hétfő és péntek kivételével naponkint 18 órakor. Katonazenekari hangversenyek naponkint 17—19 óráig a Margitszigeti alsó vendéglőnél.

Zenésmisék a Koronázó-templomban, a Szent István Bazilikában, a Belvárosi Plébánia-templomban stb. minden vasárnap délelőtt 10 órakor.

A színházak, varieték Andrássy-úti színház, Teréz-körúti színpad stb., Royal Orfeum, Parisien Grill, Moulin Rouge, Papagály, nyáron Felsőmargitszigeti Parisien Grill, a városligeti Jardin stb. műsorai a hirdetőtáblákon láthatók.

Menetjegy-, hálókocsi- és utazási információs irodák.

I. B. U. Sz., a Magyar Királyi Államvasutak hivatalos Menetjegyirodája.

Vasuti és hajójegyek bel- és külföldre, társasutazások, átalányutazások, vizumbeszerzés, külföldi és vidéki szállodákban szobafoglalás, hálókocsi jegyek, budapesti autókörséták, autocar kirándulások Esztergomba, a Balatonra, Mezőkövesdre stb. A Mitropa, Thos Cook & Son, Nemzetközi Hálókocsi Társaság, American Express Co., Mitteleuropäisches Reisebüro képviselete, V., Vigadó-tér 2. Fiókirodák: Szent Gellért-szálló, Royal-szálló, Baross-tér 15., Keleti pályaudvar, Nyugati pályaudvar, Corvin-áruház, Fő-utca 1., Nádor-utca 18., Calvin-tér 1., Vilmos császár-út 78. (Pesti Hirlap), Petőfi Sándor-utca 2., József-körut 50.

Wagons-Lits-Cook Hálókocsi Iroda, IV., Mária Valéria-utca 1. Hálókocsi és étkezőkocsi jegyek, vasuti és hajójegyek, átalányutazások, stb.

Pesti Hirlap „Hungarian Tours" utazási irodája, V., Vilmos császár-út 78.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala, V., Deák Ferenc-utca 2. Felvilágosítás a Budapestre utazó közönség részére idegenforgalmi és utazási ügyekben; szóban és írásban, útbaigazítással, propagandanyomtatványokkal szolgál, Budapestet, valamint az egész országot illetőleg. Hivatalos órák d. e. 9—1, d. u. 4—6. Vasárnap d. e. 10—12. Telefon 812-13, 813-49. Táviratcím: Esefa.

Balatoni Iroda. Felvilágosítás, szobafoglalás stb. IV., Károly király-út 10.

Automobil Clubok:

Királyi Magyar Automobil Club, IV., Apponyi-tér 1.

Magyar Touring Club, V., Ferenc József-tér 5/6. Gresham-palota.

Légiforgalmi Vállalatok:

Magyar Légiforgalmi r.-t. (Malert), IV., Váci-utca 1.

Nemzetközi Légiforgalmi r.-t. (Cidna), IV., Vörösmarty-tér 3.

Közlekedés.

Budapest nevezetességeinek megtekintésénél igénybevehető

fontosabb villamosvonalak:

Keleti pályaudvartól:

Nyugati pályaudvarhoz vagy fordítva: 46.
D. S. A. (Déli) vasúthoz: 44, 75.

Keleti pályaudvartól és Rákóczi-úti szállóktól:

Apponyi-térre, Belvárosba: 19, 27, 44, 53, 75.
Gellért-fürdőhöz: 19, 27.
Az Erzsébet-hídon át Budára, Lánchídfőhöz, Pálffy-térre, Lukácsfürdőhöz: 53.
Svábhegyi fogaskerekű állomáshoz: 44.

Nyugati pályaudvartól:

Keleti pályaudvarhoz: 46.
D. S. A. (Déli) vasúthoz: 49.
Svábhegyi fogaskerekű vasúthoz 4.
Margitszigethez: 4, 7, 73, 5, 49.
Városligetbe, Szépművészeti Múzeumhoz: 8.
Országházához, Ferenc József-rakpartra (a Korzóra) 8.
Nemzeti Múzeumhoz, Néprajzi Múzeumhoz: 5.

A Nagykörúton közlekednek: 4, 6, 7, 73.

A dunaparti szállodáktól:

Országházhoz 8, 16, 18, 22.
Margithídhoz: 16, 22.
Nyugati pályaudvarhoz, Városligetbe, Szépművészeti Múzeumhoz: 8.
Nemzeti Múzeumhoz: 16, 18.
Néprajzi Múzeumhoz: 18.

Belvárosból (Erzsébet-tér, Bálvány-utca sarok):

Szabadság-térre, Margithídhoz, Margitszigethez: 48, 61.

Gellért-fürdőtől:

budai Lánchídfőhöz, Pálffy-térre, Lukács- és Császár-fürdőhöz, Ó-Budára: 9.
D. S. A. vasúthoz: 51, 71.
Belvárosba, Apponyi-térre, Keleti p.-u.-ra, Városligetbe: 19, 27.
Szabadság-térre, Margitszigethez: 48.
Nemzeti Múzeumhoz, Szt. István Bazilikához, Nyugati p. u.-ra: 49.

Zugligetbe, a Széll Kálmán-térről: 81.

Hűvösvölgybe, a Széll Kálmán-térről: 83.

A magyar stílusban épült *Kőbányai plébánia templomhoz* a Blaha Lujza-térről: 36.

A Budapesti Nemzetközi Vásárhoz: 44, 44A és 8, 10, 27, 37, 25.

Menetdíjak: Szakaszjegy (a földalatti vasúton is) 16 fillér. Vonal- vagy átszállójegy (3-szori átszállási jogosultsággal) 24 fillér. A Ferenc József földalatti vasútra is érvényes átszállójegy, 2-szeri átszállási jogosultsággal, 24 fillér.

Budapest megtekintésénél igénybevehető fontosabb autóbuszvonalak:

Az autobuszforgalomnak központja a Vörösmarty-tér.

A nevezetességek megtekintése céljából legalkalmasabb a következő vonalakat igénybevenni:

Szépművészeti Múzeumhoz, a Városligetbe, az Állatkerthez, a Széchenyi strandfürdőhöz az 1-es számú kocsikat.
Az Operához 1 és 3 szám.
A Szent Gellért-fürdőhöz, Horthy Miklós körtérre 1. szám.
Budára a Lánchídon át 3, 4, 5, 5A, 9, 16A, 21.
Budára a Kossuth Lajos-utcán és Erzsébethídon át 14.
Krisztinavárosba 3, 21, 14.
Királyi Palotához, Koronázó-templomhoz, a Várba 16, 16A.
Szabadság-térre, Országházához 15.
Margitszigetre 15, átszállás a Lipót-körúton 6-os számra.
D. S. A. (Déli) Vasúthoz 3.
Széna-térre, Fogaskerekű vasúthoz, a Pasarétre 5.
Rózsadombra 9.
Nemzeti Múzeumhoz, a Calvin-térre 9, 15.
Nagykörúton át Budára 12.
Ludovikához 14.
Dohány-utcába, Wesselényi-utcába, Aréna-útra 5.
Csepeli kikötőhöz 15, átszállás a Boráros-téren 8-as számra.

Menetdíjak: Szakaszjegy 24 fillér, vonaljegy 30 fillér, egyszeri átszálló 32 fillér, többszöri átszállójegy 50 fillér, a Margitszigetre 40 fillér.

Fogaskerekű villamos vasút a Svábhegyre. Indul a városmajori végállomástól minden 10—20 percben. Menetdíj II. o. 1.04 P, III. o. 88 fill. Oda-vissza II. o. 1.36 P, III. o. 1.04 P. A Várba felvivő sikló menetdíja oda-vissza 16 fill.

Motorcsónakjáratok a Dunán.

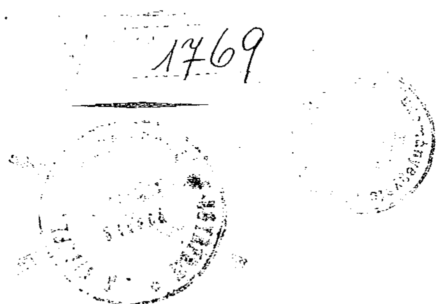
Kikötőhelyek: Boráros-tér, Gellért-szálló, Petőfi-tér, Hungária-szálló, Széchenyi-Lánchíd (budai oldal), Szt. Margitsziget alsó és felső állomás. A motorcsónakok délelőtt óránkint, délután 4 órától kezdve 15—20 percenkint közlekednek. Menetdíj a Margitszigetre 60 fillér. Egy 8—10 személyes motorcsónak bérlete 1 órára kb. 15 pengőbe, várakozás óránkint 3 pengőbe kerül. Belépőjegy a Margitszigetre 30 fillér, vasárnap 50 fillér.

A Budapesti Nemzetközi Vásár

állandó irodája Budapest, V., Alkotmány-utca 8. szám alatt van (a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara épületében). Telefon 26-4-02.

A Budapesti Nemzetközi Vásár a főváros egyik legnagyobb attrakciója. A vásárt rendszerint az év legszebb hónapjának, május havának első felében tartják meg. *A lipcsei vásár után ez Európa egyik legnagyobb és legszínesebb vására.* Kelet és Nyugat találkozik itt egymással, versenyre kelve számtalan iparcikkeivel, a művészi fantáziában oly gazdag magyar iparművészet pedig nagy választékban mutatja be a népies magyar műipar termékeit. *Aki Budapestet a legszebb évszakban és legmozgalmasabb napjaiban óhajtja látni,* az jól teszi, ha látogatásának idejéül a vásár idejét választja.

A vásár látogatói részére 50%-os vasúti és hajó-kedvezmény, utólagos mérsékelt áru vizum és más kedvezmények vannak rendszeresítve.

Mindenkit érdeklő közlemények és hasznos címek

A „FILLÉRES GYORS"

különvonatok rövid ismertetése és a belföldiek által igénybevehető máv. menetdíjkedvezmények.

A 75%-os mérséklésű „Filléres gyors" különvonatok a belső vándorforgalom céljait szolgálják. Általában vasár- és ünnepnapokon közlekednek, egyrészt a főváros és nagyobb vidéki városok és érdekesebb helyek, másrészt vidéki városok egymásközti forgalmában.

Ily vonatok megrendelésre nem helyeztetnek forgalomba, hanem azok közlekedését az államvasutak igazgatósága esetről-esetre határozza el s a közlekedés idejét megelőző vasárnap a hirlapok útján teszi közzé. A jegykiszolgáltatást az „Ibusz" végzi.

A többi belföldi vasúti kedvezményekre vonatkozó részletes határozmányokat a magyar menetrendek tartalmazzák.

A főbb kedvezmények:

1. Legalább 15 személyből álló csoportok részére 33%-os mérséklésű társasutazási kedvezmény.
2. Week-end 33%-os mérséklésű menettérti jegyek fürdő-, üdülő- és kirándulóhelyekre.
3. Legalább 4-személyes, a Turista Szövetség arcképes igazolványaival ellátott turistacsoportok tagjai részére 33%-os kedvezmény, legalább 10 személyes turistacsoportok részére 100 km-nél nagyobb távolságra 50%-os kedvezmény.
4. Legalább 10 személyes tanulócsoportok részére 50%-os kedvezmény.
5. A Balatoni Irodánál (Budapest, IV., Károly király-út 10. sz.) kapható 50 pengős Balatoni szelvényfüzettel az elő- és utóidényben 33%-os kedvezmény.
6. 33%-os mérséklésű menettérti jegyek ipari, kereskedelmi és közigazgatási gócpontokra irányuló forgalomban 1—30 km-es körzetben.
7. Mezőgazdasági és Tenyészállatvásárra, a Budapesti Nemzetközi Vásárra, Szent István-hétre 50 %-os menettérti kedvezmény, egyéb kongresszusokra és kiállításokra 33%.
8. Körutazási jegyek, tisztviselő kedvezmények, füzetjegyek, bérletek stb.

SZÁMJELZŐ BUDAPEST ÁTNÉZETI TÉRKÉPÉHEZ

evezetességek:
. Királyi palota
. Koronázó templ.
. Halászbástya
. Orsz. Levéltár
. Gül Baba sírja
. Szt. Margitsziget
. Vígszínház
. Szt. István Bazil.
. Nemzeti színház
. Állatkert
. Millenniumi emlékmű
. Városi színház

Gyógyfürdők:
1. Szt. Gellért
2. Rudas
10. Lukács- és Császárfürdő
31. Széchenyi fürdő

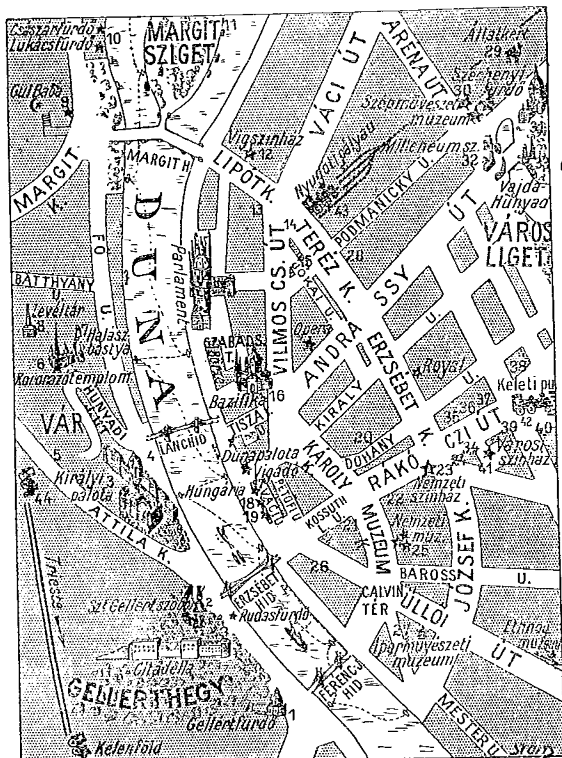
——

Pályaudvarok:
42. Keleti p. u.
43. Nyugati p. u.
44. Duna-Száva-Adria (Déli) v.

Múzeumok:
25. Nemzeti
27. Iparművészeti
30. Szépművészeti
33. Mezőgazdasági

——

Szállodák:
1. Szt. Gellértfürdő
4. Fiume
5. Bellevue
13. Meran
14. London
15. István király
17. Vadászkürt
18. Bristol
19. Carlton
20. Continental
21. Astoria
22. Pannonia
24. Nemzeti
26. Erzsébet királyné
28. Britannia
34. Palace
35. Metropol
37. Imperial
38. Tisza
40. Park

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RT., BUDAPEST V., HONVÉD-UTCA 10.

Filléres Budapesti Kalauz

Irta:

Dr MÁTÉKA BÉLA

A Székesfővárosi Idegenforgalmi Hivatal titkára

BUDAPEST FÜRDŐVÁROS

Budapest az egyetlen nagy fürdőváros, amely a betegeknek felvételére és szakszerű kezelésére *nemcsak a nyári, hanem a téli idényre* is egyaránt be van rendezve. Gyógyforrásainak kitűnő hatása Budapestet kivált a reuma gyógyítására teszi hivatottá. Ezért Budapestet sokszor a reumabetegek Mekkájának is hívják. **Még csak kevesen tudják, hogy Budapest gyógyforrásai úgyszólván mindazon betegségeket gyógyítják, mint a leghíresebb külföldi gyógyhelyek.**

Gyógyfürdők.

Reuma, köszvény, ischiasz, neuralgia és izületi bántalmak ellen szolgálnak:

Szent Gellért gyógyfürdő, hőfoka 47° C.
Széchenyi gyógyfürdő, hőfoka 74° C.
Szent Lukács gyógyfürdő, hőfoka 64° C.
Szent Margitsziget, hőfoka 43° C.
Szent Imre-fürdő (volt Rácfürdő), hőfoka 44° C.
Császárfürdő, hőfoka 65° C.

Szív, ideg és női bajok ellen:

Szent Margitsziget gyógyfürdő, Szent Gellért- és Széchenyi-fürdő.

Bélrenyheség, gyomorsavtúltengés, hólyag- és vesebántalmak és köszvény ellen:

Hungária gyógyforrás és a Széchenyi-fürdő ivókúrája ajánlatosak.

Sósfürdő:

Női bajok ellen az Erzsébet sósfürdő (Kelenföldön) gyógyhatása szinte párját ritkítja.

Fedett uszócsarnokok, amelyek télen is nyitva állanak: Rudas fürdő reggel 7-től este 7 óráig. A Margitszigeti Nemzeti Sportuszoda nagy uszócsarnoka, reggel 7-től d. u. 4 óráig (szombat és vasárnap este 7 óráig) van nyitva.

A *strandfürdők* Budapestet június havától szeptember haváig mozgalmas és nagyvilági fürdőélet színhelyévé teszik.

A *Gellért hullámfürdő* az előkelő közönség találkozó helye.

A *Széchenyi strandfürdő* a hatalmas régi római termák emlékét idézi fel.

A *Margitsziget Palatinus strandfürdője* Budapestnek valóságos Lidója.

A *Csillaghegyi Árpád-strand és hullámfürdő* kedvelt kirándulóhely.

Dunauszodák vannak a Ferenc József-rakparton, Óbudán stb.

A fürdők ára 1—3 pengő között váltakozik.

Felvilágosítás Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi hivatalában, V., Deák Ferenc-utca 2. sz. a.

BUDAPESTI LÁTKÉPEK

a Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala (V., Deák Ferenc-u. 2)
által kiadott és 100.000 példányban német, francia, angol nyelven
külföldön terjesztett „Budapest, az 1000 éves
Magyarország fővárosa” című
prospektusból